

Πρεσβεία της Ελλάδος στο Ραμπάτ
Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων

Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΣΤΟ ΜΑΡΟΚΟ

Συντάκτρια: Χαρίκλεια Τοπούζη, Γραμματέας Ο.Ε.Υ. Γ΄

Ραμπάτ, Ιούλιος 2023

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΛΑΔΟΥ.....	4
A.1 Περιγραφή Κλάδου - Γενικά Χαρακτηριστικά	4
A.2 Ιστορική Αναδρομή	5
A.3 Συγκριτική σπουδαιότητα του κλάδου	5
B. ΠΡΟΣΦΟΡΑ.....	6
B.1 Δομή Παραγωγής.....	7
B.2 Παραγωγική δυναμικότητα κλάδου	10
B.3 Τεχνολογία παραγωγής και οικολογική μετάβαση.....	11
B.4 Προοπτικές στην εξέλιξη της παραγωγής	12
Γ. ΖΗΤΗΣΗ	14
Γ.1 Μέγεθος αγοράς/ τμήματα αγοράς	14
Γ.2 Κατανάλωση τσιμέντου στο Μαρόκο	18
Γ.3 Προοπτικές στην εξέλιξη της ζήτησης.....	19
Δ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	23
Δ.1 Ροές εμπορίου - εμπορικό ισοζύγιο κλάδου.....	23
Δ.2 Ανάλυση εισαγωγών	23
Δ.3 Ανάλυση εξαγωγών	32
Ε. ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ	37
Ε.1 Ελληνικές εξαγωγές δομικών υλικών προς το Μαρόκο – μερίδιο αγοράς.....	37

E.2 Δυναμική συνθηκών ανταγωνισμού στην μαροκινή αγορά δομικών υλικών	49
ΣΤ. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	52
ΣΤ.1 Δασμολογικό καθεστώς - Υποχρεωτικά Πιστοποιητικά και Πρότυπα.....	52
ΣΤ.2 Εν ισχύ μέτρα εμπορικής άμυνας στις εισαγωγές δομικών υλικών στο Μαρόκο.....	53
ΣΤ.3 Συμμετοχή αλλοδαπών επιχειρήσεων σε δημόσιες συμβάσεις.....	54
ΣΤ.4 Επιπτώσεις θεσμικού πλαισίου στον ανταγωνισμό.....	54
Z. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	55
Z.1 Παράγοντες που επηρεάζουν ζήτηση –προσφορά.	55
Z.2 Προοπτικές ελληνικών προϊόντων.....	56

* Η ισοτιμία ευρώ (€) /ντιρχάμ (DH), σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας του Μαρόκου (Ιούλιος 2023), ορίζεται 1 € = 11 DH. Στα σημεία που, προς διευκόλυνση, σημειώνεται η μετατροπή, το ποσό προκύπτει κατά προσέγγιση και θα πρέπει να υπολογίζεται μία προς τα κάτω απόκλιση της τάξης του 10%.

A. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΛΑΔΟΥ

A.1 Περιγραφή Κλάδου - Γενικά Χαρακτηριστικά

Ο κλάδος των δομικών υλικών κατέχει κεντρική θέση στην μαροκινή οικονομία, δεδομένης της αλληλεξάρτησής του με βασικούς τομείς του οικονομικού ιστού της χώρας, ιδίως αυτών που σχετίζονται με τις κατασκευές (στέγαση, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, τουρισμός) και τα δημόσια έργα. Η βιομηχανία των δομικών υλικών υποστηρίζει την ανάπτυξη των στρατηγικών υποδομών της χώρας (λιμάνια, αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι, γέφυρες, φράγματα), καθώς και της (κοινωνικής) στέγασης, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πληθυσμός ανέρχεται σε 36 εκ.. Ταυτόχρονα, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία θέσεων εργασίας (σε μεγάλο βαθμό για ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό), συμβάλλοντας στην μείωση του ποσοστού ανεργίας και στην απασχόληση κοινωνικών ομάδων που δεν δύνανται να απορροφηθούν πλέον εργασιακά στον αγροτικό τομέα.

Ο τομέας των δομικών υλικών στο Μαρόκο συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό μονάδων παραγωγής και επεξεργασίας, και διακρίνεται από αξιόλογη διαφοροποίηση, αποτελώντας μία από τις πλέον δυναμικές βιομηχανίες της χώρας, καθώς και σημαντική πηγή ανάπτυξης για την εθνική οικονομική δραστηριότητα. Κύριες εταιρίες του τομέα, σύμφωνα με το Υπουργείο Βιομηχανίας και Εμπορίου, είναι οι εξής: LAFARGE MAROC (τσιμεντοβιομηχανία, θυγατρική του επενδυτικού fund της βασιλικής οικογένειας Al Mada και του Ομίλου Holcim), CEMENTS DU MAROC (τσιμεντοβιομηχανία), SUPER CÉRAME (κεραμικά), ROCA (είδη υγιεινής), GRANIMARBRE (μάρμαρο, γρανίτης), BRIQUETERIE SLAOUI (τούβλα), SADET (σκυρόδεμα).

Παρά ταύτα, ο μαροκινός τομέας δομικών υλικών χαρακτηρίζεται, σταθερά, από σημαντικό εμπορικό έλλειμμα και έντονη παρουσία εισαγόμενων προϊόντων, κυρίως από την Ισπανία, την Γαλλία, την Ιταλία, την Κίνα και την Τουρκία. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, για την περίοδο 2010 – 2021, το εμπορικό ισοζύγιο του κλάδου δομικών υλικών παρουσίασε αυξανόμενο έλλειμμα από -11,7 δισ. DH (περίπου -1,17 δισ. €) το 2010, σε -17,5 δισ. DH (περίπου -1,75 δισ. €) το 2021, με τις εισαγωγές να φτάνουν τα 21,1 δισ. DH (περίπου 2,11 δισ. €) το 2021.

Τα δομικά υλικά είναι πρώτες ύλες και επεξεργασμένα προϊόντα που προορίζονται για κατανάλωση στον κύκλο παραγωγής του κλάδου των κατασκευών, οικοδομικών και δημοσίων έργων. Ο υπό εξέταση κλάδος, όπως παρουσιάζεται και αναλύεται στην παρούσα μελέτη, αφορά όλους τους υποκλάδους παραγωγής υλικών και προϊόντων, που προορίζονται για κατασκευές και δημόσια έργα υποδομής, ξεκινώντας από άμμο, χαλίκι, πέτρα, ξύλο, γυαλί, τούβλα, τσιμέντο, σκυρόδεμα/κονίαμα, χάλυβα, αλουμίνιο κ.α., και φτάνοντας έως χρώματα, πλαστικά/μονωτικά υλικά, κεραμικά, πλακάκια κ.α..

Η έρευνα περιλαμβάνει τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, έως τον Ιούνιο του 2023, και βασίζεται σε σχετική μελέτη της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου (Office des Changes), η οποία δημοσιεύτηκε τον Μάρτιο του 2023, σε στοιχεία προερχόμενα από τις αρμόδιες Επαγγελματικές Ενώσεις, από επαφές μας με εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα των κατασκευών και των δομικών υλικών στο Μαρόκο, καθώς και από διεθνή και εγχώρια αρθρογραφία.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η απόδοση της ευρείας εικόνας του κλάδου των δομικών υλικών στο Μαρόκο και η παρουσίαση των ευκαιριών που εντοπίζονται για τις ελληνικές επιχειρήσεις και προϊόντα, αλλά και των (δυσνητικών) περιορισμών που εμφανίζει η μαροκινή

βιομηχανική και εμπορική πολιτική. Ενώ αναλυτική παρουσίαση των υπο-κατηγοριών δομικών υλικών εκφεύγει από το αντικείμενο της παρούσας κλαδικής μελέτης, κατά περίπτωση, περιλαμβάνονται ορισμένες ειδικές αναφορές σε ορισμένους υπο-τομείς, οι οποίοι παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ή/και ορισμένες ιδιαιτερότητες.

A.2 Ιστορική Αναδρομή

Η εξάπλωση της πανδημίας Covid-19 επηρέασε όλους τους οικονομικούς τομείς και όλες τις κοινωνικές δραστηριότητες, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Η βιομηχανία δομικών υλικών συγκαταλέγεται στις οικονομικές δραστηριότητες που επλήγησαν περισσότερο από την υγειονομική κρίση. Με στόχο την ανάπτυξη του εν λόγω τομέα και τη διασφάλιση της ανάκαμψης μετά την πανδημία, το Μαρόκο κατευθύνεται κυρίως προς την προώθηση προϊόντων "Made in Morocco" και την υιοθέτηση μέτρων προστασίας της εγχώριας παραγωγής.

Ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι επιπτώσεις του στις τιμές των ενεργειακών προϊόντων και των πρώτων υλών, καθώς και του κόστους μεταφοράς, επηρέασαν σημαντικά το κόστος παραγωγής των μαροκινών βιομηχανιών δομικών υλικών, και, κατά συνέπεια, τον ρυθμό παραγωγής, με αποτέλεσμα πολλές βιομηχανίες να εργάζονται έως και μόλις στο 50 % της συνολικής παραγωγικής τους δυναμικότητας.

A.3 Συγκριτική σπουδαιότητα του κλάδου

Τις τελευταίες δεκαετίες, το Μαρόκο έχει δεσμευτεί έντονα σε μια διαδικασία οικονομικής και βιομηχανικής ανάπτυξης. Ο κατασκευαστικός τομέας αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες της ανάπτυξης της χώρας λόγω της σύνδεσης με πλήθος οικονομικών δραστηριοτήτων (κατασκευή υποδομών, κτιρίων, εργοστασίων κ.α.) και της δημιουργίας αξιόλογων θέσεων εργασίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ομοσπονδίας Βιομηχανιών Δομικών Υλικών (Fédération des Industries des Matériaux de Construction – FIMC), μέλους της Γενικής Συνομοσπονδίας Μαροκινών Επιχειρήσεων (Confédération Générale des Entreprises du Maroc – CGEM), στον τομέα των δομικών υλικών της χώρας δραστηριοποιούνται περισσότερες από 700 επιχειρήσεις, οι οποίες επιτυγχάνουν συνολικό ετήσιο κύκλο εργασιών περίπου 45 δισ. DH (περίπου 4,5 δισ. €). Ο εν λόγω τομέας είναι υπεύθυνος για την δημιουργία περισσότερων από 200.000 άμεσων και έμμεσων θέσεων εργασίας. Η προστιθέμενη αξία του τομέα υπολογίζεται σε 14 δισ. DH (περίπου 1,4 δισ. €), αντιπροσωπεύοντας το 6,6% του ΑΕΠ της εθνικής βιομηχανίας.

Σε όρους εξωτερικού εμπορίου, τα προϊόντα του κλάδου των δομικών υλικών αφορούν κατά μέσο όρο το 4,2% των συνολικών εισαγωγών προς το Μαρόκο και το 1,1% των συνολικών μαροκινών εξαγωγών, την τελευταία δεκαετία.

B. ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Εκτός από το γυαλί (για το οποίο δεν υπάρχει εθνική παραγωγή), το Μαρόκο παράγει σχεδόν το σύνολο των βασικών δομικών υλικών που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές, από άμμο, χαλίκι, χάλυβα, τσιμέντο, τούβλα, τσιμεντόλιθους, προϊόντα σκυροδέματος κ.α., μέχρι τεχνουργήματα, πλακάκια, μάρμαρο, ξύλο και είδη υγιεινής.

Κύριοι δρώντες του κλάδου δομικών υλικών στο Μαρόκο

Σε κυβερνητικό επίπεδο, βασικοί φορείς χάραξης πολιτικής και ενδιαφερόμενοι φορείς του τομέα δομικών υλικών είναι το Υπουργείο Εθνικής Χωροταξίας, Πολεοδομίας, Στέγασης και Αστικής Πολιτικής, το Υπουργείο Εξοπλισμού και Υδάτων, καθώς και τα Υπουργεία Μεταφορών και Επιμελητείας, και Βιομηχανίας και Εμπορίου.

Σε επίπεδο ιδιωτικού τομέα, δύο κύριες επαγγελματικές Ενώσεις εκπροσωπούν τις εταιρείες του κλάδου, οι οποίες ανήκουν σε διάφορους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, για παράδειγμα κατασκευές, βιομηχανία, εμπόριο, υπηρεσίες κ.α.. Πρώτον, η Ομοσπονδία Βιομηχανιών Δομικών Υλικών (Fédération des Industries des Matériaux de Construction – FIMC), η οποία εκπροσωπεί περισσότερες από 700 εταιρίες, με ετήσιο κύκλο εργασιών 45 δισ. DH (περίπου 4,5 δισ. €), 14 δισ. DH (περίπου 1,4 δισ. €) προστιθέμενη αξία και 200.000 θέσεις εργασίας. Δεύτερον, η Εθνική Ομοσπονδία Κατασκευών και Δημοσίων Έργων (Fédération Nationale du Bâtiment et Travaux Publics – FNBTP), της οποίας τα μέλη πραγματοποιούν ετήσιο κύκλο εργασιών περίπου 60 δισ. DH (περίπου 6 δισ. €).

Παράλληλα με αυτές τις δύο βασικές επαγγελματικές Ενώσεις, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τον κλάδο των δομικών υλικών, με συγκεκριμένες πτυχές του κλάδου μπορούν να εμπλακούν, κατά περίπτωση, και οι εξής φορείς:

- Η Εθνική Ομοσπονδία Κτηματομεσιτών (Fédération Nationale des Promoteurs Immobiliers - FNPI), της οποίας οι εταιρίες-μέλη αποτελούν τους πελάτες των κατασκευαστικών εταιριών και οι οποίες συχνά αποφασίζουν για την επιλογή των δομικών υλικών που θα χρησιμοποιηθούν στα υπό κατασκευή έργα.
- Η Ομοσπονδία Εμπορίου και Υπηρεσιών (Fédération du Commerce et des Services - FCS), την οποία ενδεχομένως αφορούν προβλήματα εισαγωγής και διανομής δομικών υλικών στην μαροκινή αγορά.
- Η Μαροκινή Ομοσπονδία Μηχανικών και Συμβούλων (Fédération Marocaine de l'Ingénierie et du Conseil – FIMC), η οποία συγκεντρώνει σχεδόν 600 εταιρίες παροχής συμβουλών και τεχνικής υποστήριξης, με ετήσιο όγκο εργασιών περίπου 4,5 δισ. DH (περίπου 450 εκ. €). Ο συγκεκριμένος υπο-τομέας απασχολεί σχεδόν 10.000 εργαζόμενους, εκ των οποίων το 65% των μηχανικών και των στελεχών είναι πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, και συνεπώς αποτελεί, εκ της φύσεως των παρεχόμενων υπηρεσιών, μία σημαντική επιρροή όσον αφορά την επιλογή των χρησιμοποιούμενων δομικών υλικών.

Επιπλέον, λειτουργούν επαγγελματικές Ενώσεις ανά συγκεκριμένο υπο-τομέα δομικών υλικών (πχ. για τις τσιμεντοβιομηχανίες, βιομηχανίες χάλυβα κ.α.), όπως αναφέρονται στην συνέχεια.

Δεδομένης της οικονομικής σημασίας του κατασκευαστικού τομέα για την μαροκινή οικονομία, και των άμεσων επιπτώσεών του σε πλήθος άλλων τομέων δραστηριότητας, έχει ιδρυθεί από το Υπουργείο Εξοπλισμού και Υδάτων, σε συνεργασία με την FNBTP και την FMCI, το Μαροκινό

Παρατηρητήριο Κατασκευών και Δημοσίων Έργων Observatoire du Bâtiment et des Travaux Publics – OBTP), το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση της Σύμβασης Προγράμματος μεταξύ της μαροκινής Κυβέρνησης και των Επαγγελματιών του κλάδου. Το εν λόγω Παρατηρητήριο είναι, ειδικότερα, επιφορτισμένο με την συλλογή, επεξεργασία και παροχή πληροφοριών προς υποστήριξη της λήψης αποφάσεων στον συγκριμένο τομέα.

B.1 Δομή Παραγωγής

Γεωγραφική συγκέντρωση των επιχειρήσεων του κλάδου δομικών υλικών

Η αγορά δομικών υλικών εμφανίζει, γενικά, έναν περιφερειακό ή ακόμα και τοπικό χαρακτήρα, στο βαθμό που οι παραγωγικές μονάδες διευκολύνει να βρίσκονται κοντά στο σημείο πραγματοποίησης οικοδομικών εργασιών. Αρκετοί παράγοντες σχετίζονται με την εν λόγω περιφερειακή και τοπική διάσταση του κλάδου, όπως οι απαιτήσεις των πελατών ως προς την εγγύτητα και την ταχύτητα παράδοσης, οι τεχνικοί περιορισμοί που συνδέονται με ορισμένα προϊόντα, τον όγκο και το βάρος τους, και, κυρίως η ανταγωνιστικότητα ως προς το κόστος, δεδομένου ότι το κόστος μεταφοράς είναι υψηλό (ειδικώς το τελευταίο διάστημα).

Οι μονάδες παραγωγής και διανομής δομικών υλικών καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της εθνικής επικράτειας, με σχετική συγκέντρωση στα μεγάλα αστικά κέντρα, καθώς και σε περιοχές πλούσιες σε φυσικούς πόρους και περιοχές εξόρυξης. Συγκεκριμένα, οι εταιρίες παραγωγής (ή/και εισαγωγής) δομικών υλικών βρίσκονται, κυρίως, στον άξονα Καζαμπλάνκα-Ραμπάτ. Οι λοιπές περιοχές εμπλέκονται, επίσης, αλλά σε μικρότερο βαθμό, εκτός από τα κέντρα οικονομικής δραστηριότητας, όπως η Ταγγέρη, το Αγκαντίρ, η Φεζ και το Μαρακές, όπου παρατηρείται κι εκεί αξιόλογη δραστηριότητα.

Σε πρώτο επίπεδο, οι πιο σύγχρονες εταιρίες συγκεντρώνονται, κυρίως, στους δύο σημαντικότερους διοικητικούς και οικονομικούς πόλους της χώρας, το Ραμπάτ και την Καζαμπλάνκα, προκειμένου να βρίσκονται κοντά σε δημόσια και ιδιωτικά κέντρα λήψης αποφάσεων. Σε δεύτερο επίπεδο, τα υπόλοιπα μεγάλα αστικά κέντρα συγκεντρώνουν, επίσης, οργανωμένες εταιρίες, οι οποίες ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες που εκφράζονται από δομημένες εργοληπτικές εταιρίες. Σε τρίτο επίπεδο, η λειτουργία ανοργάνωτων επιχειρήσεων ή επιχειρήσεων μικρού μεγέθους σχετίζεται στενά με την κατά περίπτωση δημογραφική συγκέντρωση, προς ικανοποίηση των βασικών στεγαστικών αναγκών τόσο των μικρών αστικών κέντρων, όσο και των αγροτικών περιοχών.

Η βιομηχανία τσιμέντου

Μετά την απελευθέρωση του τομέα του τσιμέντου, τη δεκαετία του 1980, πραγματοποιήθηκε ένα μεγάλο πρόγραμμα για την κάλυψη της αύξησης της εγχώριας ζήτησης για τσιμέντο. Μεταξύ 2000 και 2010, περισσότερα από 15 δισ. DH επενδύθηκαν προς επέκταση των υπαρχόντων εγκαταστάσεων, καθώς και δημιουργία νέων. Σε αυτό το πλαίσιο, κατέστη εφικτή η διασφάλιση τακτικής και συνεχούς προσφοράς, και η ανάδειξη του συγκεκριμένου δομικού υλικού ως βασικού προϊόντος για την ανάπτυξη της χώρας. Από το 2012, και παρά την πτωτική τάση της ζήτησης, εξακολουθεί η πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί ευρεία εθνική κάλυψη και ετοιμότητα για μελλοντική αύξηση της ζήτησης. Σύμφωνα με την Επαγγελματική Ένωση Τσιμεντοβιομηχανιών, στην χώρα λειτουργούν 13 εργοστάσια και 7 μονάδες άλεσης. Το 2022, η ετήσια παραγωγή τσιμέντου έφτασε τους 12,5 εκ. τόνους, παρουσιάζοντας μείωση σε

σχέση με το 2021, όταν είχε φτάσει περίπου τους 14 εκ. τόνους. Στον παρακάτω πίνακα καταγράφεται η εθνική παραγωγή τσιμέντου την τελευταία δεκαετία.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Εθνική παραγωγή τσιμέντου (σε εκ. τόνους)	15,871	14,864	14,059	14,251	14,151	13,791	13,293	13,627	12,263	13,974	12,486

Πηγή: Association Marocaine de l'Industrie du Béton

Οι βιομηχανίες του κλάδου, και μέλη της Επαγγελματικής Ένωσης «Association Professionnelle des Cimentiers», είναι οι εξής: ASMENT TEMARA (θυγατρική της Votorantim Cimentos), CEMENTS DE L'ATLAS, CEMENTS DU MAROC (θυγατρική του Ομίλου Heidelberg Cement) και LAFARGE HOLCIM MAROC (θυγατρική του επενδυτικού ταμείου της βασιλικής οικογένειας Al Mada και του Ομίλου Holcim).

Η βιομηχανία σκυροδέματος (μπετόν)

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Μαροκινής Ένωσης Βιομηχανίας Σκυροδέματος (2009), στη βιομηχανία προκατασκευασμένου σκυροδέματος, στο Μαρόκο δραστηριοποιούνται 233 εταιρείες. Η περιφερειακή κατανομή των κατασκευαστών σκυροδέματος έχει ως εξής:

35% δυτικά (Casablanca και Chaouia-Ourdigha),

30% βορειοανατολικά (Rabat-Salé-Zemmour-Zaer, Meknes-Tafilalt, Fez-Bouleman και Gharb-Cherarda-B.Hssen)

12% ανατολικά (Oujda-Nador, Taza-Al Houceima-Taounate)

10% νοτιοκεντρικά (Marrakech-Tensift-Haouz, Tadla-Azilal et Doukkala-Abda)

6% βόρεια (Tanger-Tétouan)

7% νότια (Oued Ed-Dahab-Lagouira, Laayoun-Boujdour-S.Elhamra, Guelmim-Es-Smara και Souss-Massa-Draa).

Η παραγωγή σκυροδέματος, το 2022 έφτασε τα 3,82 εκ. κ.μ., παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2021 (4,16 εκ. κ.μ.). Βασικά στοιχεία για την βιομηχανία σκυροδέματος στο Μαρόκο παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Εθνική παραγωγή τσιμέντου (σε τόνους)	13 791 222	13 293 219	13 627 940	12 263 672	13 974 900	12 486 731
Κατανάλωση τσιμέντου από την βιομηχανία μπετόν (σε τόνους)	1 107 737	1 139 138	1 174 097	1 039 809	1 249 314	1 146 078
Παραγωγή μπετόν (σε εκ. κ.μ.)	3,69	3,80	3,91	3,47	4,16	3,82
Κύκλος εργασιών βιομηχανιών μπετόν (σε δισ. DH)	4,43	4,56	4,70	4,16	5,0	4,58

Πηγή: Association Marocaine de l'Industrie du Béton

Μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου σκυροδέματος στο Μαρόκο είναι οι εξής: ANCIENS MATERIAUX DE CONSTRUCTION BOUFTASS A.M.C.B, BETON PRECONTRAI NT DU MAROC INDUSTRIE, CADUCO, CEPB, CIMAG, COMAREV, FORMAFRICA, INTERSIG MAROC, KARKACHI & FATH, LA MEDITERRANEENNE DU BETON, LES GEANTS DU REVETEMENT, MEK PREFAT, MENARA PREFA, OMNIUM MAGHREBIN DES CONDUITES D'EAU DU NORD, PLANCHERS BAB MANSOR, SABLIERE DU TADLA "SABTA SA", SADET, SOBETOM, SOCIETE SNCE, SODIBET, SOGEA MAROC, UNIVERS PLANCHER.

Επαγγελματική Ένωση του κλάδου είναι η «Association Marocaine de l'Industrie du Béton – AMIB». Σύμφωνα με την Ένωση, η βιομηχανία σκυροδέματος στο Μαρόκο αντιμετωπίζει δυσκολίες σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών, κανονιστικών και νομικών δυσκολιών.

Η βιομηχανία τούβλων και πλακακίων

Η αγορά τούβλων και πλακακίων του Μαρόκου είναι δυναμική, λόγω της συνεχούς ανάπτυξης του κατασκευαστικού κλάδου στη χώρα. Από την εγχώρια βιομηχανία χρησιμοποιούνται ως πρώτες ύλες, κατά βάση, τοπικές πρώτες ύλες, όπως πηλός και άμμος. Η ζήτηση για τούβλα και πλακάκια στο Μαρόκο οφείλεται σε κυβερνητικά κατασκευαστικά προγράμματα, επενδύσεις σε υποδομές και αστική ανάπτυξη.

Στη χώρα υπολογίζεται η ύπαρξη περίπου 90 μονάδων παραγωγής, που κυμαίνονται από σύγχρονες βιομηχανικές μονάδες, έως μικρές μονάδες που χρησιμοποιούν σχετικά παλιές τεχνολογίες παραγωγής. Σύμφωνα με στοιχεία της Επαγγελματικής Ένωσης Παραγωγών Τούβλων, η εγχώρια παραγωγή υπολογίζεται σε περισσότερους από 6,5 εκ. τόνους ετησίως, με ετήσιο κύκλο εργασιών 1,5 δισ. DH. Η εγχώρια παραγωγή προορίζεται, κυρίως, για τοπική κατανάλωση, δεδομένου ότι οι εξαγωγές αντιπροσωπεύουν μόνο το 1% της εγχώριας παραγωγής.

Η κατανάλωση τούβλων είναι αρκετά χαμηλή και διαφέρει ανάλογα με την περιοχή. Ο Βορράς διακρίνεται για μεγαλύτερη κατανάλωση, ενώ ο Νότος της χώρας διακρίνεται από την απουσία παραγωγής τούβλων. Αυτό καταδεικνύει μια σημαντική δυνατότητα για την προώθηση τούβλων και πλακιδίων στην περιοχή.

Μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου των τούβλων και πλακακίων στο Μαρόκο είναι οι εξής: COLAS DU MAROC, LAFARGE PLACO MAROC, BRIQUETERIE BATI CHAOUIA, CGT CONSORTIUM POUR LES CANALISATIONS, LES GRANULATS ET LES TRAVAUX, SONABLOCS, FANDI PREFA, BRIQUETERIE JBEL ANNOUR, LE MONDE PREFA, SOLABRIQ.

Επαγγελματική Ένωση του κλάδου είναι η «Association Professionnelle des Briquetiers». Σύμφωνα με Ένωση, η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίζει ο κλάδος έγκειται στην διακύμανση του κόστους των πρώτων υλών, ειδικά το τελευταίο διάστημα.

Η βιομηχανία αδρανών υλικών

Όσον αφορά τον τομέα των λατομείων αδρανών υλικών, τα στοιχεία που συλλέγονται από το Υπουργείο Εξοπλισμού και Υδάτων είναι εμπιστευτικά. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία (βάσει απογραφής των λατομείων του Μαρόκου, που πραγματοποίησε το εν λόγω Υπουργείο το 2012), ο συνολικός αριθμός των λατομείων στην μαροκινή επικράτεια ανέρχεται σε 1.885, με εντονότερη παρουσία στις περιοχές Meknès, Chaouia-Ouardigha, Souss, Marrakech και

Doukkala-Abda. Σε αυτές τις 5 περιοχές συγκεντρώνεται περισσότερο από το 53% του συνόλου των μαροκινών λατομείων.

Η βιομηχανία μαρμάρου

Το μάρμαρο αποτελεί έναν εξωστρεφή υπο-τομέα δομικών υλικών για την μαροκινή οικονομία. Το Μαρόκο διαθέτει σημαντικούς φυσικούς πόρους μαρμάρου, οι οποίοι, κατά περίπτωση, είτε εξαντλούνται, είτε υπο-εκμεταλλεύονται. Οι εξαγωγές μαρμάρου του Μαρόκου αυξήθηκαν κατά 11% το 2020, σε σύγκριση με το 2021, φτάνοντας σχεδόν το ποσό των 100 εκ. \$. Η χώρα βρίσκεται σε διαδικασία ανάπτυξης νέων λατομείων και εκσυγχρονισμού της μεταποιητικής βιομηχανίας της προς κάλυψη της αυξανόμενης εσωτερικής και εξωτερικής ζήτησης.

Η βιομηχανία χάλυβα

Η παραγωγή χάλυβα στο Μαρόκο πραγματοποιείται κατόπιν επεξεργασίας παλαιοσιδήρου (σκραπ) και σιδήρου σε κλίβανο ηλεκτρικού τόξου. Αν και παγκοσμίως ο χάλυβα παράγεται κατά 80% από σιδηρομετάλλευμα και 20% από την ανακύκλωση σκραπ, στην μαροκινή χαλυβουργία το σύνολο του παραγόμενου χάλυβα συνεχίζει να προέρχεται από σκραπ. Μετά την επεξεργασία του, ο χάλυβας υφίστανται μια σειρά επεξεργασιών - φινιρισμάτων: συνεχής χύτευση, θερμή έλαση, ψυχρή έλαση, σχέδιο, ξεφλούδισμα, αποξήρανση, επικάλυψη κ.λπ.. Η συνολική παραγωγική ικανότητα της μαροκινής χαλυβουργίας είναι 8,3 εκ. τόνοι.

Στην βιομηχανία χάλυβα στο Μαρόκο δραστηριοποιούνται 7 εταιρίες (MAGHREB STEEL, SONASID (θυγατρική του επενδυτικού fund της βασιλικής οικογένειας Al Mada και της ArcelorMittal), UNIVERS ACIER, MOROCCAN IRON STEEL – MIS, SOMASTEEL, UNIVERSAL INDUSTRIAL STEEL – UIS, RIVA INDUSTRIES) και λειτουργούν 9 μονάδες παραγωγής (Maghreb Steel Chellalate και Tit Melil, Univers Acier Tit Melil, Univers Acier Sidi Hajjaj, Somasteel Oulad Azzouz, Sonasid Jorf Lasfar, Sita Riva Jorf Lasfar, Sonasid Nador, MIS Ain Harrouda, UIS Sidi El Mekki).

Σύμφωνα με τον Σύλλογο Μαροκινών Χαλυβουργών (Association des sidérurgistes du Maroc - ASM), ο τομέας ευθύνεται για επενδύσεις ύψους άνω των 15 δισ. DH (περίπου 1,5 δισ. €) και δημιουργία 5.000 άμεσων θέσεων εργασίας, έχοντας έναν ετήσιο κύκλο εργασιών 13-15 δισ. DH (περίπου 1,3-1,5 δισ. €), εκ των οποίων 1,3 δισ. DH (περίπου 130 εκ. €) προστιθέμενη αξία.

Η βιομηχανία ασφάλτου

Μέχρι το 2015, η ασφαλτος κατασκευαζόταν και διακινούνταν στο Μαρόκο από το μοναδικό διυλιστήριο «SAMIR». Μετά το κλείσιμό του, τον Αύγουστο του 2015, η εγχώρια ζήτηση για ασφαλτο οδοποιίας καλύπτεται αποκλειστικά με εισαγωγές, κυρίως από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την Ελλάδα να αποτελεί, παραδοσιακά, τον τρίτο σημαντικότερο προμηθευτή ασφάλτου από πετρέλαιο, μετά την Ισπανία και την Ιταλία. Το μαροκινό πρότυπο 03.4.158, το οποίο αντιστοιχεί στο ευρωπαϊκό πρότυπο EN 12591, ορίζει το πλαίσιο των προδιαγραφών κυκλοφορίας που ισχύουν στη χώρα. Η χωρητικότητα αποθήκευσης στην χώρα φτάνει τους 80.000 τόνους.

B.2 Παραγωγική δυναμικότητα κλάδου

Η παραγωγική δυναμικότητα των μαροκινών βιομηχανιών κλίνκερ και τσιμέντου φτάνει τους 22 εκ. τόνους, των βιομηχανιών κεραμικών προϊόντων υγιεινής τα 5 εκ. τεμάχια και των παραγωγών κεραμικών πλακιδίων 120 εκ. τετραγωνικά μέτρα ετησίως.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ομοσπονδίας Δομικών Υλικών του Μαρόκου, κ. David Toledano, οι βιομηχανίες τσιμέντου, πλακιδίων και χάλυβα λειτουργούν, επί του παρόντος (και υπό το φως των επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία), σχεδόν στο 50%. Η βιομηχανία μαρμάρου, αποτελώντας την μοναδική εξαίρεση, γνωρίζει σημαντική ανάπτυξη, καθώς οι μαροκινές εξαγωγές δεν αφορούν μόνο ακατέργαστο, αλλά και κατεργασμένο μάρμαρο.

B.3 Τεχνολογία παραγωγής και οικολογική μετάβαση

Οι νέες βιώσιμες τεχνολογίες και οι αλλαγές στους περιβαλλοντικούς κανονισμούς, χάριν περιορισμού της κλιματικής αλλαγής, επηρεάζουν τον κατασκευαστικό τομέα. Ταυτόχρονα, ωθούν τις βιομηχανίες δομικών υλικών να επενδύουν στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων. Κατασκευαστές δομικών υλικών και κατασκευαστικές εταιρίες, οι οποίες δεν ενσωματώνουν βιώσιμες τεχνολογίες κινδυνεύουν να αντικατασταθούν σταδιακά από πιο καινοτόμους και δυναμικούς παίκτες.

Στις πλέον πρόσφατες προτεραιότητες του Μαρόκου, υπό το φως και των τελευταίων περιβαλλοντικών ευρωπαϊκών ρυθμίσεων (νέος μηχανισμός συνοριακής προσαρμογής άνθρακα της ΕΕ - CBAM) συγκαταλέγεται η σταδιακή από-ανθρακοποίηση της βιομηχανίας του (και όσον αφορά τα δομικά υλικά) και η συμμόρφωση των βιομηχανιών του με τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς κανονισμούς, προς διατήρηση της προσβασιμότητας της ευρωπαϊκής αγοράς από τα μαροκινά βιομηχανικά προϊόντα.

Η επιδίωξη εφαρμογής περιβαλλοντικά φιλικότερων μεθόδων και τεχνικών στον κτιριακό τομέα (οι οποίες ήδη εφαρμόζονται ευρέως στις περισσότερες προηγμένες οικονομίες), σχετίζεται, κυρίως, με τρεις βασικούς άξονες:

- Την κατανάλωση ενέργειας του κτιριακού κλάδου και τον αντίκτυπό της στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου (όσον αφορά, πρώτον, την κατασκευή των χρησιμοποιούμενων δομικών υλικών και, δεύτερον, την μετέπειτα αξιοποίηση και χρήση του κτιρίου). Ο κτιριακός τομέας αντιπροσωπεύει το 33% της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης στο Μαρόκο, 26% όσον αφορά τα οικιστικά ακίνητα, και 7% όσον αφορά τα ακίνητα του τριτογενούς τομέα. Η κατανάλωση αυξάνεται λόγω της δημογραφικής ανάπτυξης, της δημιουργίας νέων πόλεων και της εντατικοποίησης χρήσης συστημάτων κλιματισμού και θέρμανσης. Ως εκ τούτου, αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό πεδίο δυνητικής εξοικονόμησης ενέργειας μεσοπρόθεσμα, το οποίο οι μαροκινές Αρχές προσπαθούν να προωθήσουν, προς το παρόν, μέσω πολιτικής κινήτρων. Σύμφωνα με την Μαροκινή Υπηρεσία Ενεργειακής Αποδοτικότητας (Agence Marocaine pour l'Efficacité Énergétique), ο συγκεκριμένος τομέας στο Μαρόκο παρουσιάζει περιθώριο εξοικονόμησης ενέργειας σε ποσοστό 40%. Η Πολιτική Ενεργειακής Αποδοτικότητας της χώρας αποτυπώνεται στον Ν. 47-09 του 2009, ενώ με το Διάταγμα ν. 2-13-874/15.10.2014 υιοθετήθηκαν βασικά κριτήρια θερμικής αποδοτικότητας.

- Τον βιοκλιματικό σχεδιασμό των κτιρίων, προς αξιοποίηση των φυσικών ενεργειακών ροών, και την ενσωμάτωσή τους στον περιβάλλοντα χώρο και τις κατά περίπτωση περιβαλλοντικές συνθήκες. Η ξηρασία, οι πλημμύρες, οι δραστικές αυξήσεις και μειώσεις θερμοκρασίας δημιουργούν φαινόμενα συστολής/διαστολής στα δομικά υλικά, έχοντας αντίκτυπο στην αντοχή και τη διάρκεια ζωής των ίδιων των κτιρίων. Το Μαρόκο αντιμετωπίζει, τα τελευταία χρόνια, ακραία φαινόμενα επίμονων ξηρασιών και συχνών πλημμυρών, λόγω των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

- Τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των αποβλήτων κατασκευαστικών υλικών (τα οποία δημιουργούνται κατά τη διαδικασία κατασκευής και συντήρησης και, γενικά, κατά τον κύκλο ζωής του κτιρίου). Σύμφωνα με μελέτη του Κέντρου Κατασκευαστικών Τεχνικών και Υλικών του Μαρόκου (Centre des Techniques et Matériaux de Construction), ο εγχώριος τομέας κατασκευών και δημοσίων έργων δημιουργεί 9 εκ. τόνους αποβλήτων (κατά την κατασκευή, κατεδάφιση και ανακαίνιση), ετησίως. Ο σίδηρος, το ξύλο, το αλουμίνιο και ο χαλκός είναι υλικά που συνήθως συλλέγονται και επαναπωλούνται στον ανεπίσημο τομέα, ωστόσο δεν συμβαίνει το ίδιο με το γυαλί, την άσφαλτο και το σκυρόδεμα, δεδομένου ότι αυτά δεν παρουσιάζουν αξία μεταπώλησης, ενώ, μέχρι στιγμής, στο Μαρόκο δεν εφαρμόζεται σύστημα συλλογής, διαλογής και ανακύκλωσης αδρανών αποβλήτων. Η εφαρμογή σχετικής κυκλικής οικονομίας δημιουργεί εξαιρετικά αξιόλογες προοπτικές, όσον αφορά τόσο την δημιουργία επιχειρηματικού κέρδους, όσο και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην μαροκινή οικονομία.

Μία από τις σημαντικότερες τάσεις που παρατηρούνται σήμερα, όσον αφορά την οικολογική μετάβαση του τομέα των κατασκευών, σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι η (επι)στροφή προς την αγορά οικολογικών δομικών υλικών (παραδοσιακών και σύγχρονων), δεδομένου ότι η χρήση αυτών γίνεται ολοένα και δημοφιλέστερη τόσο στους κατασκευαστές, όσο και στους τελικούς χρήστες.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, ενδιαφέρον στην περίπτωση του Μαρόκου εντοπίζεται, ειδικώς, όσον αφορά το σκυρόδεμα κάνναβης (χάρη στην αντοχή του, την μονωτική του ισχύ και την διαθεσιμότητα του πόρου για την περίπτωση του Μαρόκου) και τα οικολογικά τούβλα από μανιτάρια.

Από το 2013, έχει ιδρυθεί στην πόλη Settat το cluster «Ενεργειακή Αποδοτικότητα Δομικών Υλικών» (Efficacité Énergétique des Matériaux de Construction - EMC), με αντικείμενο την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης του τομέα των δομικών υλικών στο Μαρόκο και την πρόοδο της έρευνας και καινοτομίας προς ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας των κατασκευών.

Συμπερασματικά, ενώ τα οικολογικά δομικά υλικά, τα έξυπνα κτίρια και η ανακύκλωση αποβλήτων δομικών υλικών είναι τομείς, οι οποίοι δεν γνωρίζουν, μέχρι στιγμής, ιδιαίτερη ανάπτυξη στο Μαρόκο, μεσοπρόθεσμα παρουσιάζουν τόσο επενδυτικό, όσο και εμπορικό ενδιαφέρον, δεδομένων των φιλόδοξων ενεργειακών και περιβαλλοντικών στόχων της χώρας.

B.4 Προοπτικές στην εξέλιξη της παραγωγής

Η βιομηχανία δομικών υλικών συγκαταλέγεται στις οικονομικές δραστηριότητες που επλήγησαν περισσότερο από την υγειονομική κρίση. Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Ομοσπονδίας Βιομηχανιών Δομικών Υλικών του Μαρόκου (Fédération des Industries des Matériaux de Construction - FIMC), το σχεδιαζόμενο πρόγραμμα κοινωνικής στέγασης, σε συνδυασμό με τον εθνικό προγραμματισμό δημοσίων έργων (αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, λιμένες, σιδηροδρομικές γραμμές, φράγματα κ.α.), αναμένεται να συμβάλουν σημαντικά στην ανάκαμψη τόσο του κατασκευαστικού κλάδου, όσο και του κλάδου δομικών υλικών της χώρας.

Αστάθμητοι παραμένουν οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής και σχετίζονται με εισαγόμενες πληθωριστικές πιέσεις. Η αύξηση του ενεργειακού κόστους και του κόστους πρώτων

υλών έχει επιβαρύνει σημαντικά τους Μαροκινούς κατασκευαστές δομικών υλικών, σε μία εποχή που οι επιπτώσεις της πανδημίας για τον κλάδο είναι ακόμα εμφανείς.

Περαιτέρω, οι προοπτικές εξέλιξης της μαροκινής παραγωγής δομικών υλικών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη φύση και το εύρος των ενδεχομένων μελλοντικών κρατικών μέτρων στήριξης (πχ. επιδότηση ενεργειακού κόστους) και προστασίας της εγχώριας παραγωγής (πχ. υιοθέτηση δασμολογικών και μη δασμολογικών μέτρων), τα οποία προωθούνται από τις μαροκινές Αρχές, ιδιαίτερος μετά την πανδημία του Covid-19.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ομοσπονδίας Δομικών Υλικών του Μαρόκου, κ. David Toledano, προτεραιότητα για τους επαγγελματίες του κλάδου αποτελεί η ενίσχυση των εξαγωγών, με τα κεραμικά είδη υγιεινής, το μάρμαρα και τα πλακάκια να αποτελούν έντονα εξωστρεφείς τομείς, και σε δεύτερο χρόνο η υποκατάσταση των εισαγωγών, δεδομένου του πολύ έντονου ανταγωνισμού που αντιμετωπίζουν οι μαροκινοί επαγγελματίες από γειτονικές μεσογειακές χώρες (πχ. Ισπανία, Τουρκία), ο οποίος δεν είναι εύκολα περιορίσιμος.

Σύμφωνα με τον ίδιο, οι ξένες ανταγωνιστικές εταιρίες (ιδίως ισπανικές και τουρκικές), εξάγουν σε πολύ χαμηλές τιμές που δεν καλύπτουν καν το κόστος παραγωγής των εγχώριων εταιριών (τιμές dumping). Το γεγονός αυτό, για τις ισπανικές εξαγωγικές εταιρίες σχετίζεται με το πλεονέκτημα που έχουν όσον αφορά το ενεργειακό κόστος, καθώς και με το κόστος και την ποιότητα των πρώτων υλών, ενώ, όσον αφορά τις τουρκικές με την εκτεταμένη κρατική στήριξη και την επιδότηση της εξαγωγικής τους δραστηριότητας.

Συναφώς, κεντρική επιδίωξη των μαροκινών επαγγελματιών του κλάδου αποτελεί η παροχή κρατικής στήριξης όσον αφορά το ενεργειακό κόστος, προκειμένου να επιτευχθεί μείωση της τιμής των τελικών προϊόντων και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια των μαροκινών δομικών υλικών σε ξένες αγορές, ειδικά λαμβανομένης υπόψη της αύξησης των τιμών της ενέργειας και των πρώτων υλών, λόγω του πολέμου στην Ουκρανία. Προς την κατεύθυνση της μείωσης του ενεργειακού κόστους, υποστηρίζεται ότι μπορεί να βοηθήσει, επίσης, η προώθηση επενδύσεων φυσικού αερίου, δεδομένου ότι οι μαροκινές βιομηχανίες που χρησιμοποιούν φυσικό αέριο έχουν αξιοσημείωτα χαμηλότερο κόστος παραγωγής, σε σχέση με όσες χρησιμοποιούν μαζούτ.

Επιπλέον, αξιόλογες ευκαιρίες ενίσχυσης της εξωστρέφειας των μαροκινών βιομηχανιών δομικών υλικών εντοπίζουν οι επαγγελματίες του κλάδου στην εφαρμογή της Αφρικανικής Ηπειρωτικής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ZLECAf), εκτιμώντας ότι η ευνοϊκή πρόσβαση στις (ήδη αγορές-στόχους) αφρικανικές αγορές θα έχει άμεσα αναπτυξιακό αντίκτυπο για τον κλάδο.

Τέλος, σημειώνεται ότι, από τις πλέον πρόσφατες προτεραιότητες του Μαρόκου, υπό το φως και των τελευταίων περιβαλλοντικών ευρωπαϊκών ρυθμίσεων (νέος μηχανισμός συνοριακής προσαρμογής άνθρακα της ΕΕ - CBAM), αποτελεί η σταδιακή απο-ανθρακοποίηση της βιομηχανίας του (και όσον αφορά τα δομικά υλικά) και η συμμόρφωση των εγχώριων επιχειρήσεων με τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς κανονισμούς, προς διατήρηση της προσβασιμότητας της ευρωπαϊκής αγοράς από τα μαροκινά βιομηχανικά προϊόντα.

Γ. ΖΗΤΗΣΗ

Τα προϊόντα του κλάδου των δομικών υλικών προορίζονται για 3 κύριες αγορές:

- Νέες κατασκευές
- Συντήρηση-ανακαίνιση υφιστάμενων κτιριακών εγκαταστάσεων
- Δημόσια έργα

Γ.1 Μέγεθος αγοράς/ τμήματα αγοράς

Τομέας Κατασκευών και Δημοσίων Έργων στο Μαρόκο

Σύμφωνα με την Εθνική Ομοσπονδία Κατασκευών και Δημοσίων Έργων (Fédération Nationale du Bâtiment et Travaux Publics - FNBTP), μέλος της CGEM, ο αριθμός των πιστοποιημένων εταιριών στον κατασκευαστικό τομέα είναι περίπου 6.000, στις οποίες οφείλεται η δημιουργία περίπου 1.207.000 θέσεων εργασίας το 2021. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα επίσημα στοιχεία, ο ετήσιος κύκλος εργασιών του κλάδου ήταν περίπου 59,7 δισ. DH (σχεδόν 5,96 δισ. €), το 2021, και το μερίδιο του κλάδου στο ΑΕΠ της χώρας είναι 6% κατά το ίδιο έτος. Ανά κατηγορία επιχειρήσεων, το 19% των εταιριών που δραστηριοποιούνται στον κατασκευαστικό τομέα ειδικεύεται σε μεγάλα δομικά έργα, 17% σε οδικά έργα, και το 15% σε έργα αφαλάτωσης. Οι συγκεκριμένοι 3 υπο-τομείς δραστηριότητας αντιπροσωπεύουν άνω του 50 % του συνόλου των εταιριών του κατασκευαστικού τομέα.

Προστιθέμενη αξία κατασκευαστικού τομέα

Η προστιθέμενη αξία του κατασκευαστικού τομέα μέσα στην δεκαετία 2010-2020 αυξήθηκε κατά 46,5%, από 41,4 δισ. DH (κατά προσέγγιση 4,1 δισ. €) το 2010, σε 60,7 δισ. DH (κατά προσέγγιση 6 δισ. €) το 2020. Οι σχετικές επιδόσεις του κλάδου, ωστόσο, παρέμειναν, κατά βάση, σταθερές (με ελαφρά βελτίωση) εντός του συγκεκριμένου διαστήματος, δεδομένου ότι η προστιθέμενη αξία του κλάδου αντιστοιχούσε σε 5,3% του εθνικού ΑΕΠ το 2010 και 5,6% το 2020, σε 5,9% της συνολικής προστιθέμενης αξίας το 2010 και 6,3% το 2020, και σε 6,8% της μη γεωργικής προστιθέμενης αξίας το 2010 και 7,1% το 2020. Λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19, ο κατασκευαστικός τομέας έχασε 1,12 δισ. DH (κατά προσέγγιση 112 εκ. €) προστιθέμενης αξίας το 2020, ωστόσο η πτώση αυτή (1,8%) αντιστοιχεί σε μικρό σχετικά ποσοστό, σε σύγκριση με τη μείωση του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, η οποία το ίδιο έτος έφτασε το -5,5%.

Η προστιθέμενη αξία του κατασκευαστικού τομέα στο Μαρόκο το 2010 και το 2020

	Μερίδιο της προστιθέμενης αξίας του κατασκευαστικού τομέα στην προστιθέμενη αξία των μη γεωργικών δραστηριοτήτων	Μερίδιο της προστιθέμενης αξίας του κατασκευαστικού τομέα στην συνολική προστιθέμενη αξία	Μερίδιο της προστιθέμενης αξίας του κατασκευαστικού τομέα στο ΑΕΠ
2010	6,80%	5,90%	5,30%
2020	7,10%	6,30%	5,60%

Πηγή : Office des Changes , Cabinet Match Point Conseil, Rapports Annuels de Bank Al Maghrib

Απασχόληση στον κατασκευαστικό κλάδο

Κατά την περίοδο 2010-2016, η απασχόληση στον κατασκευαστικό κλάδο παρέμεινε συνολικά σταθερή και αντιστοιχεί σε περίπου 1.000.000 θέσεις εργασίας. Το 2017, ο κλάδος δημιούργησε 117.000 καθαρές θέσεις εργασίας (χρονιά ρεκόρ). Έως τα τέλη του 2020, στον συγκεκριμένο τομέα αντιστοιχούσαν 1.139.000 θέσεις εργασίας (και 1.210.00 το 2021), σε συνέχεια απώλειας 14.000 καθαρών θέσεων εργασίας το 2019 (το ίδιο διάστημα η εθνική οικονομία υπέστη απώλεια 432.000 θέσεων εργασίας, κυρίως λόγω της πανδημίας Covid-19). Το 2020 ο κλάδος κατασκευών και δημοσίων έργων κατέγραψε απώλεια 9.000 θέσεων εργασίας (8.000 σε αστικές περιοχές και 1.000 σε αγροτικές περιοχές). Αντιθέτως, το έτος 2021 η εθνική οικονομία κατέγραψε καθαρή δημιουργία 230.000 θέσεων εργασίας, εκ των οποίων οι 71.000 νέες θέσεις αφορούσαν τον κατασκευαστικό κλάδο (53.000 σε αστικές περιοχές και 18.000 σε αγροτικές).

Ο κλάδος αυτός απορροφά μεγάλο μέρος του ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού, συνεισφέρει στην μείωση της ανεργίας και συμμετέχει στην απορρόφηση του εργατικού δυναμικού που εγκαταλείπει τον αγροτικό τομέα. Παρά ταύτα, χαρακτηρίζεται από έντονη παρουσία ανεπίσημων δρώντων και παράτυπης εργασίας, καθώς και από σημαντικά περιορισμένο επίπεδο προσόντων του απασχολούμενου δυναμικού.

Μεγάλες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον κατασκευαστικό τομέα του Μαρόκου

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Global Data, μερικές από τις μεγαλύτερες εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον κατασκευαστικό τομέα του Μαρόκου είναι, μεταξύ άλλων, η «Société Générale des Travaux du Maroc – SGTM» (μαροκινή), η «Yapi Merkezi Holding Inc» (τουρκική), η «Shanghai Electric Group Corp» (κινεζική), η «Siemens AG» (γερμανική), η «China Communications Construction Group Ltd» (κινεζική) και η «Jan De Nul Group» (βελγική). Η αξία των έργων της «Société Générale des Travaux du Maroc – SGTM» αντιστοιχεί σε ποσοστό περίπου 60% της συνολικής αξίας των έργων του κατασκευαστικού τομέα της χώρας.

Μερικές εκ των κορυφαίων εταιριών παροχής συμβουλών, μελετών και τεχνικής υποστήριξης που δραστηριοποιούνται στο Μαρόκο είναι, μεταξύ άλλων, η «Bechtel Corp» (αμερικανική), η «Lombardi Engineering Ltd» (ελβετική), η «Geodata SpA» (ιταλική), η «Egis Group» (γαλλική), η «RATP Group» (γαλλική) και η «COWI AS» (γερμανική). Η αξία των έργων της «Bechtel Corp» αντιστοιχεί σε ποσοστό άνω του 50% της συνολικής αξίας των έργων του κατασκευαστικού τομέα της χώρας.

Ορισμένες από τις μεγαλύτερες μαροκινές κατασκευαστικές εταιρίες, οι οποίες είναι πιστοποιημένες από το Υπουργείο Εξοπλισμού και Υδάτων για την κατασκευή μεγάλων έργων, είναι οι εξής: Société Générale des Travaux du Maroc (SGTM), Travaux Généraux de Construction de Casablanca (TGCC), Sogea Maroc, Jet Contractors, Société Maghrébine de Génie Civil (SOMAGEC), Entreprise Benelhou Frères, Ahma Btpm, Ste Igaser.

Δραστηριότητα των επιχειρήσεων του κλάδου κατασκευών και δημοσίων έργων

Γενικότερα, οι δομημένες εταιρίες του κατασκευαστικού κλάδου εμπλέκονται σε όλο το φάσμα των εργασιών αυτού (οικοδομικές εργασίες και δημόσια έργα), ενώ η δραστηριότητα των μη οργανωμένων επιχειρήσεων επικεντρώνεται, κυρίως, σε μερικές πολύ συγκεκριμένες εργασίες ; που σχετίζονται με τις οικοδομικές εργασίες (για παράδειγμα τοιχοποιία και εργασίες φινιρίσματος), ενώ σπανίως εμπλέκονται σε δημόσια έργα (ενδεχομένως για στοχευμένες εργασίες, όπως η διάνοιξη πηγαδιών).

Η συμμετοχή σε συμβάσεις με τον ευρύτερο δημόσιο τομέα (δημόσια διοίκηση, δημόσιες εταιρίες και τοπικές αρχές) αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των μεγάλων δομημένων εταιριών, αφήνοντας στις μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις μόνο ένα πολύ μικρό περιθώριο δραστηριοποίησης (κυρίως όσον αφορά εργασίες συντήρησης).

Οι δημόσιες συμβάσεις για κατασκευή έργων υποδομής αντιπροσωπεύουν περισσότερα από τα 2/3 του συνολικού κύκλου εργασιών του επίσημου τομέα των οργανωμένων επιχειρήσεων. Ωστόσο, το ποσοστό αυτό διαφέρει σημαντικά, ανάλογα με τον συγκεκριμένο κλάδο δραστηριότητας, κυμαινόμενο από 36,6% του συνολικού κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε βοηθητικές κατασκευαστικές εργασίες, στο 91,3% του συνολικού κύκλου εργασιών των εξειδικευμένων εταιριών που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή δρόμων και χωματοουργικών εργασιών. Οι ιδιωτικές συμβάσεις (εταιρίες και ανάδοχοι) ακολουθούν με μεγάλη διαφορά, αντιπροσωπεύοντας λιγότερο από το 1/5 του συνολικού κύκλου εργασιών των κατασκευαστικών εταιριών, με το μερίδιο αυτό να είναι υψηλότερο για τις εταιρίες που ασχολούνται με βοηθητικές κατασκευαστικές εργασίες (πάνω από το 30% του κύκλου εργασιών τους). Οι συμβάσεις με τις τοπικές αρχές έρχονται στην τρίτη θέση, αντιπροσωπεύοντας το 1/10 του συνολικού κύκλου εργασιών των κατασκευαστικών εταιριών. Τέλος, οι ιδιώτες και τα νοικοκυριά αντιπροσωπεύουν ένα ελάχιστο μερίδιο του συνολικού κύκλου εργασιών, με ποσοστό λιγότερο από 5% (ποσοστό 20,6%, όσον αφορά τις εταιρίες που δραστηριοποιούνται σε βοηθητικές εργασίες φινιρίσματος).

Κατασκευή κατοικιών

Μετά από μια περίοδο σταθερότητας, από το 2011, η συνολική παραγωγή κατοικίας παρουσίασε μείωση 17% μεταξύ των ετών 2015 και 2016 και, στη συνέχεια, ακολούθησε ανοδική τάση μεταξύ των ετών 2016 και 2019, με αύξηση 39%. Η παραγωγή παρέμεινε στάσιμη το 2019 και στη συνέχεια κατέγραψε πτώση της τάξης του 19% το 2020. Έτσι, τα τελευταία δέκα χρόνια η παραγωγή κατοικιών έφτασε τις 1.308.766 μονάδες, εκ των οποίων 35.356 πολύ χαμηλής αξίας (140.000 DH, περίπου 14.000 €, ανά μονάδα), 501.223 χαμηλής αξίας (250.000 DH, περίπου 25.000 €, ανά μονάδα), 540.308 μονάδες ιδιοκατασκευασμένων κατοικιών, 140.134 διαμερίσματα μεσαίων και υψηλών προδιαγραφών και 12.640 βίλες. Από το δεύτερο τρίμηνο του 2021, κατεγράφη βελτίωση της κατασκευαστικής δραστηριότητας, η οποία ωστόσο ανεκόπη το 2022. Εντός του 2023, η παραγωγή κατοικιών, που σχετίζονται με το πρόγραμμα κοινωνικής στέγασης, έχει, μέχρι στιγμής, ανασταλεί, στο πλαίσιο διερεύνησης από πλευράς αρμόδιων Αρχών της μεταβολής του τρόπου επιδότησης των κοινωνικών κατοικιών (βάσει του ισχύοντος συστήματος, παρέχονται διευκολύνσεις στους κατασκευαστές).

Δημόσιες Υποδομές

Τις τελευταίες δεκαετίες, το Μαρόκο επιδιώκει συστηματικά την ενίσχυση της οικονομικής και βιομηχανικής του δυναμικής, προς ανάδειξη και εδραίωση της θέσης του ως οικονομικού παράγοντα σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Προκειμένου να υποστηριχθεί αυτή η δυναμική και να εξασφαλισθεί μία σταθερή οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη, η χώρα έχει επενδύσει σημαντικά στην κατασκευή πλήθους δημόσιων υποδομών. Κατά συνέπεια, τα έργα υποδομής έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα για τον κατασκευαστικό τομέα της χώρας και έχουν συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη του κλάδου των δομικών υλικών στο Μαρόκο.

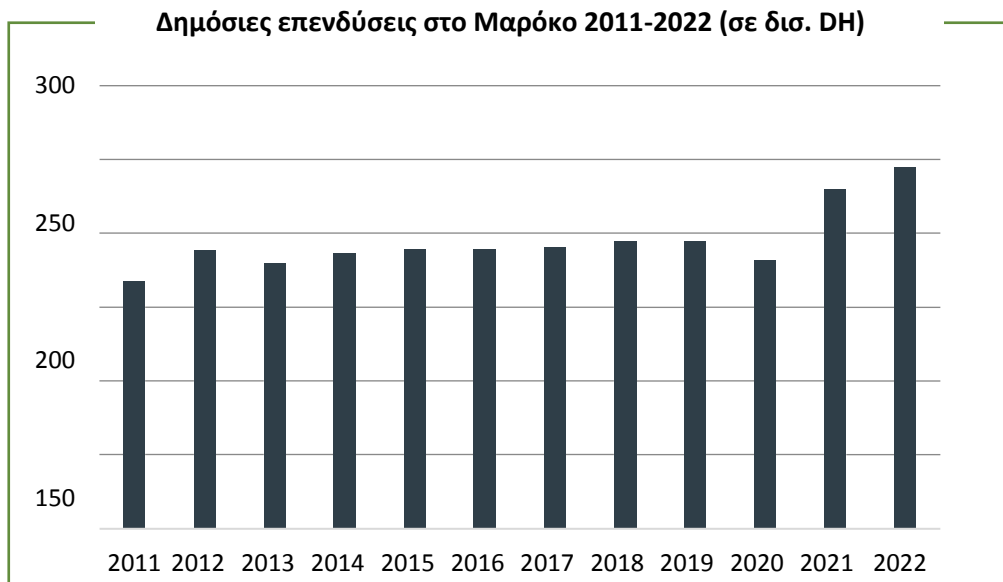
Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται η τρέχουσα εικόνα των δημοσίων υποδομών του Μαρόκου:

Δημόσιες Υποδομές	Φύση και χαρακτηριστικά των δημοσίων υποδομών
Δρόμοι και αυτοκινητόδρομοι	57.334 χλμ. δρόμων 1.800 χλμ. αυτοκινητόδρομων 1.334 χλμ. δρόμων ταχείας κυκλοφορίας 15.548 γέφυρες και τούνελ
Υδάτινοι πόροι	149 μεγάλα φράγματα 136 μικρά και μέτρια φράγματα 88 εγκαταστάσεις επεξεργασίας πόσιμου νερού, από τα οποία 9 εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, 13 υδραυλικές εγκαταστάσεις
Λιμένες	43 λιμένες, από τους οποίους 14 εμπορικοί λιμένες, 22 αλιευτικοί λιμένες και 7 μαρίνες σκαφών αναψυχής 71 χλμ. προστατευτικά έργα 62 χλμ. λιμενικά έργα πλευρίσεως
Αερολιμένες	19 διεθνείς αεροδρόμια 6 εθνικά αεροδρόμια

Πηγή : *Office des Changes*

Με στόχο την αναζωογόνηση της οικονομίας μετά την πανδημία Covid 19, η μαροκινή Κυβέρνηση αύξησε σημαντικά τις δημόσιες επενδύσεις προς περαιτέρω ανάπτυξη των υποδομών της χώρας. Το 2022, ο Προϋπολογισμός της Κυβέρνησης προέβλεπε δημόσιες επενδύσεις ύψους 245 δισ. DH (αύξηση 6,5% σε σχέση με το 2021), ενώ, σύμφωνα με το Προϋπολογισμό του 2023, στις δημόσιες επενδύσεις θα αφιερωθεί, φέτος, ποσό ρεκόρ για την τελευταία δεκαετία, ύψους 300 δισ. DH (αύξηση 22,4% σε σχέση με το 2022).

Η ανάπτυξη των δημοσίων υποδομών στην χώρα αναμένεται να συνεχίσει, με προφανή ευεργετικά αποτέλεσμα για τους τομείς των κατασκευών και των δομικών υλικών.

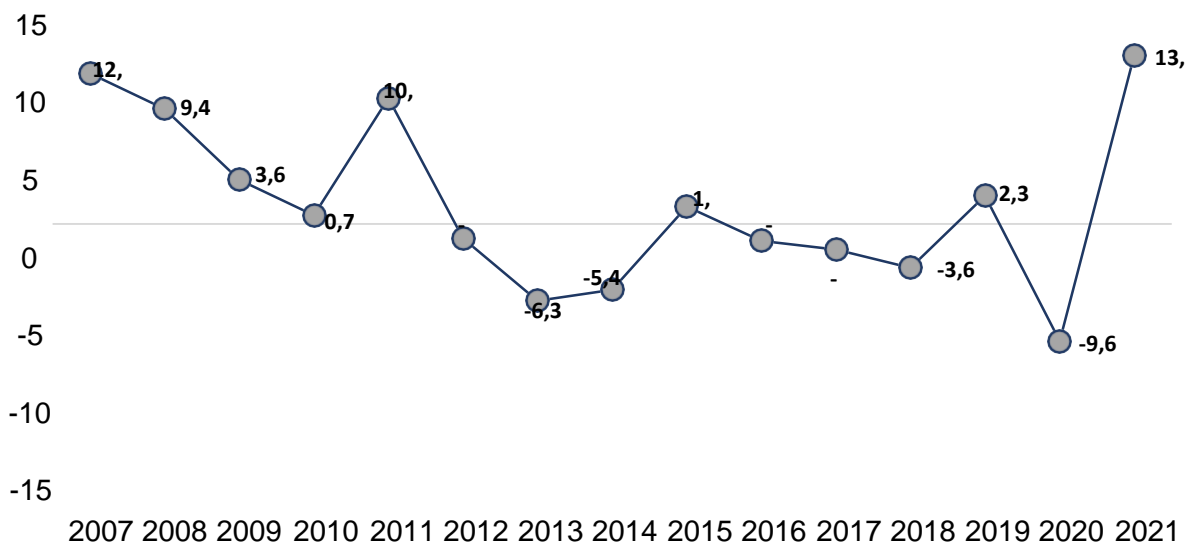
Γ.2 Κατανάλωση τσιμέντου στο Μαρόκο

Η πωλήσεις τσιμέντου αποτελούν βασικό βάρόμετρο για την κατανόηση της δραστηριότητας του τομέα των κατασκευών και δομικών υλικών, εν γένει.

Το 2020, έτος πανδημίας Covid-19, πωλήθηκαν 12,3 εκ. τόνοι τσιμέντο έναντι 13,6 εκ. το 2019 (πτώση 9,6%), καταγράφοντας έτσι το χαμηλότερο επίπεδο κατανάλωσης τσιμέντου από το 2006 (11,4 εκ. τόνοι). Η αμέσως προηγούμενη μεγαλύτερη μείωση της κατανάλωσης εντοπίζεται το 2013, όταν οι πωλήσεις τσιμέντου παρουσίασαν μείωση -6,3%. Το 2021, η κατανάλωση τσιμέντου ανέκαμψε κατά 13,8%, σε 14 εκ. τόνους, φτάνοντας μόλις το επίπεδο που παρατηρήθηκε το 2016 και πολύ πίσω από το ρεκόρ που καταγράφηκε το 2011 (16,1 εκ. τόνοι).

Ποσοστιαία εξέλιξη της κατανάλωσης τσιμέντου στο Μαρόκο

Πηγή: *Office des Changes, Cabinet Match Point Conseil, OBTP, Association professionnelle des cimentiers (APC)*

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, το 2022 σημειώθηκε, εκ νέου, πτώση -10,6% στις πωλήσεις τσιμέντου. Παρά τις αυξανόμενες τιμές των δομικών υλικών, η μείωση αυτή εξηγείται από την αρνητική απόδοση της λιανικής πώλησης (-14,8%), της κατασκευής κτιρίων (-12,7%) και της προκατασκευής (-8,3%). Από την άλλη πλευρά, βελτίωση καταγράφηκε στις πωλήσεις που αφορούσαν τις υποδομές (+5,1%) και το σκυρόδεμα (+0,3%).

Η κατά κεφαλήν κατανάλωση τσιμέντου μειώθηκε στα 342 κιλά το 2020 (35,95 εκ. κάτοικοι σύμφωνα με το HCP), για να επανακάμψει στη συνέχεια σε 386 κιλά το 2021 (36,3 εκ. κάτοικοι), εξακολουθώντας, ωστόσο, να είναι σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα από το 2011, όταν είχε φτάσει τα 491 κιλά (32,78 εκ. κάτοικοι). Παρά ταύτα, το Μαρόκο παραμένει σε υψηλή θέση στην σχετική παγκόσμια κατάταξη, εμφανίζοντας αρκετά σημαντικό κατά κεφαλήν επίπεδο κατανάλωσης, συγκρίσιμο, για παράδειγμα, με αυτό του Μεξικού ή της Αυστραλίας. Αναφέρεται ότι στην Κίνα, στην οποία παράγεται άνω του 55% του τσιμέντου παγκοσμίως, η μέση κατανάλωση φτάνει τα 1.645 κιλά ανά κάτοικο.

Γ.3 Προοπτικές στην εξέλιξη της ζήτησης

Σύμφωνα με την Ανώτατη Επιτροπή Προγραμματισμού του Μαρόκου (Haut Commissariat au Plan - HCP), η ανάπτυξη κατά 4,7% που σημείωσε ο κλάδος των κατασκευών και δημοσίων έργων το 2021, σχετίζεται με την προηγούμενη συρρίκνωση το 2020 (-4,1%) και με τη δυναμική που παρατηρήθηκε στον οικοδομικό τομέα (όχι δημόσια έργα), ο οποίος ενισχύθηκε χάρη στα φορολογικά κίνητρα, τη σχετική πτώση των τιμών της αγοράς ακινήτων και την αύξηση των στεγαστικών δανείων. Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία του HCP (Ιούνιος 2023), η ανάπτυξη του κλάδου για το 2022 τοποθετείται στο -3,6%, δεδομένων και των επιπτώσεων του πολέμου της Ουκρανίας στην διεθνή οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα.

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη της βρετανικής εταιρίας ανάλυσης δεδομένων Global Data, το μέγεθος του κατασκευαστικού κλάδου του Μαρόκου, για το 2022, αποτιμήθηκε σε 16,2 δισ. \$ και αναμένεται να παρουσιάσει ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης άνω του 3% κατά την περίοδο 2024-2027. Η ανάπτυξη του κλάδου αναμένεται να υποστηριχθεί από αυξημένες επενδύσεις στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας, σε συνδυασμό με την αύξηση των εισερχόμενων ΑΞΕ.

Οι βασικοί τομείς στον κατασκευαστικό τομέα του Μαρόκου είναι τα εμπορικά ακίνητα, οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις, οι υποδομές, οι ενεργειακές εγκαταστάσεις, οι κοινωνικές εγκαταστάσεις, και οι κατασκευές κατοικιών. Ο τομέας των κατασκευών κατοικιών κατείχε μερίδιο άνω του 50% του κατασκευαστικού τομέα του Μαρόκου το 2022.

Εμπορικά ακίνητα: Η ανάπτυξη των εμπορικών ακινήτων τα επόμενα χρόνια αναμένεται να υποστηριχθεί από την αύξηση της τουριστικής δραστηριότητας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων χονδρικού και λιανικού εμπορίου και τις σχετικές κρατικές επενδύσεις.

Βιομηχανικές εγκαταστάσεις: Ο κλάδος των βιομηχανικών κατασκευών αναμένεται να αναπτυχθεί από το 2024 έως το 2027, τροφοδοτούμενος από την ανάκαμψη των βιομηχανικών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων, σε συνδυασμό με την αύξηση των εξαγωγικών δραστηριοτήτων και τη βελτίωση της ευρύτερης οικονομίας.

Κατασκευή υποδομών: Η ανάπτυξη σε αυτόν τον τομέα θα υποστηριχθεί από αυξημένες επενδύσεις σε έργα υποδομής μεταφορών (αυτοκινητόδρομοι, λιμένες, αεροδρόμια, σιδηροδρομικές γραμμές, εγκαταστάσεις) για την ενίσχυση της θέσης του Μαρόκου ως εμπορικού και μεταποιητικού κόμβου. Ο Προϋπολογισμός του 2023 προβλέπει 300 δισ. DH (περίπου 30 δισ. €) δημοσίων επενδύσεων, εντός του έτους, προς ενίσχυση βασικών τομεακών στρατηγικών, ιδιαίτερα στους τομείς της δημόσιας υγείας, της ενέργειας και της διατροφικής ασφάλειας. Αναφέρεται, ενδεικτικά, ότι η κατασκευή των δύο νέων μεγάλων λιμένων «New Port of Nador West-Med» και «New Port of Dakhla Atlantique» (προγραμματίζεται να υπερβούν σε χωρητικότητα το λιμάνι «Tanger-Med», το οποίο αποτελεί το μεγαλύτερο λιμάνι στην Αφρική), υπερβαίνει τα 10 δισ. DH το καθένα (περίπου 1 δισ. €). Εκτεταμένες επενδύσεις προγραμματίζονται στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.

Ενεργειακές εγκαταστάσεις: Η κατασκευαστική δραστηριότητα στον τομέα της ενέργειας εκτιμάται ότι θα αυξηθεί λόγω των επενδύσεων σε έργα ΑΠΕ, και ιδίως στους τομείς της ηλιακής και αιολικής ενέργειας.

Κατά την συνάντηση εργασίας, αφιερωμένης στην ανάπτυξη των ΑΠΕ, τον Δεκέμβριο του 2022, υπό την προεδρία του Βασιλιά Mohammed VI, δόθηκαν οδηγίες για επιτάχυνση ανάπτυξης των ΑΠΕ, και ειδικώς της ηλιακής (επιτάχυνση υλοποίησης των τριών έργων ηλιακής ενέργειας Noor Midelt) και αιολικής ενέργειας, προς ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας, μείωση του ενεργειακού κόστους και προώθηση μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Μέσω του εν εξελίξει προγράμματος ανάπτυξης των ΑΠΕ, η χώρα επιδιώκει την απόκτηση ηγετικού περιφερειακού και διεθνούς ρόλου στον τομέα της ενεργειακής μετάβασης, με βασικό ενεργειακό της στόχο, η παραγόμενη ηλεκτρική ενέργεια να προέρχεται από ΑΠΕ σε ποσοστό άνω του 52%, έως το 2030.

Σύμφωνα με τον εθνικό οδικό χάρτη υδρογόνου, ο οποίος υιοθετήθηκε τον Ιανουάριο του 2021, το Μαρόκο έχει τη δυνατότητα να καταστεί βασικός περιφερειακός δρώντας στην ανάπτυξη του τομέα του πράσινου υδρογόνου και των παραγώγων του, και να καλύψει περίπου το 4% της σχετικής παγκόσμιας ζήτησης. Σύμφωνα με τον εν λόγω εθνικό χάρτη, η εξωτερική ζήτηση για πράσινο

υδρογόνο και παράγωγα υπολογίζεται σε 10 TWh το 2030 (ισχύς ΑΠΕ 6 GW), 46 TWh το 2040 (ισχύς 25 GW) και 115 TWh το 2050 (ισχύς περίπου 60 GW). Η εγχώρια ζήτηση υπολογίζεται σε 4 TWh το 2030 (ισχύς ΑΠΕ 2 GW), 22 TWh το 2040 (ισχύς 12 GW) και 40 TWh το 2050 (ισχύς περίπου 20 GW). Η κάλυψη των ανωτέρω εκτιμήσεων προϋποθέτει επενδύσεις ύψους 90 δισ. DH (περίπου 9 δισ. €) έως το 2030, και 760 δισ. DH (περίπου 76 δισ. €) έως το 2050.

Σύμφωνα με βασιλικές κατευθυντήριες οδηγίες (Μάιος 2023), όσον αφορά το Εθνικό Πρόγραμμα Παροχής Πόσιμου Νερού και Νερού Άρδευσης 2020-2027, πρόκειται να τεθεί σε εφαρμογή μεγάλο επενδυτικό πρόγραμμα, το οποίο φτάνει, πλέον, τα 143 δισ. DH (περίπου 14,3 δισ. €). Προτεραιότητες αποτελούν α) η επιτάχυνση του έργου διασύνδεσης των λεκανών απορροής Sebou, Bouregreg και Oum Er-Rbia, μήκους 67 χλμ., β) ο προγραμματισμός κατασκευής τεσσάρων νέων φραγμάτων και η αναπροσαρμογή του κόστους περίπου είκοσι ήδη προβλεπόμενων φραγμάτων (προς αύξηση της χωρητικότητας αποθήκευσης κατά 6,6 δισ. κ.μ. γλυκού νερού), γ) η επιτάχυνση ολοκλήρωσης προγραμματισμένων σταθμών αφαλάτωσης θαλασσινού νερού, δ) η αύξηση των δυνατοτήτων επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων λυμάτων και ε) η ενίσχυση της παροχής πόσιμου νερού στον αγροτικό πληθυσμό.

Τέλος, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα πράσινων επενδύσεων, ύψους 130 δισ. DH (περίπου 13 δισ. €), του μαροκινού κρατικού Ομίλου εξόρυξης, παραγωγής και εμπορίας φωσφάτων και παραγώγων, OCP (Office Chérifien des Phosphates), για την περίοδο 2023-2027, προβλέπονται σημαντικές επενδύσεις στους αλληλοσυνδεόμενους τομείς ΑΠΕ –αφαλάτωση - πράσινο υδρογόνο - πράσινη αμμωνία, με σκοπό την επίτευξη βαθμού τοπικής ένταξης 70% έως το 2027, μέσω στήριξης 600 μαροκινών βιομηχανικών επιχειρήσεων. Όσον αφορά, ειδικότερα, τις σχεδιαζόμενες επενδύσεις, προβλέπεται επέκταση της εξορυκτικής και μεταποιητικής δραστηριότητας στους άξονες Khouribga-Jorf Lasfar και Gantour-Meskala-Safi (λειτουργία ενός νέου ορυχείου στην Meskala και εγκατάσταση ενός νέου χημικού και εξορυκτικού συγκροτήματος στην Mzinda), καθώς και η κατασκευή μιας σειράς εγκαταστάσεων για παραγωγή πράσινης αμμωνίας στις «Νότιες Επαρχίες» (Δυτική Σαχάρα), στον άξονα Tafaya-Boucraa-Laâyoune (μονάδα ηλεκτρόλυσης υδρογόνου, συγκρότημα παραγωγής πράσινης αμμωνίας, χωρητικότητας 1 εκ. τόνων, σταθμός αφαλάτωσης θαλασσινού νερού 60 εκ. m³, φωτοβολταϊκό πάρκο 1,2 GW, αιολικό πάρκο 2,6 GW).

Κατασκευή κατοικιών: Η ανάπτυξη του κλάδου των κατασκευών κατοικιών θα υποστηριχθεί από τα σχέδια της κυβέρνησης για επιδότηση κατασκευής προσιτών κατοικιών (υπολογίζεται η ύπαρξη ελλείμματος περίπου 400.000 μονάδων). Αναμένεται η εφαρμογή ενός νέου προγράμματος κοινωνικής στέγασης, διάρκειας 5 ετών, το οποίο θα αφορά κατασκευή κοινωνικών κατοικιών με τιμή πώλησης 300.000 DH (περίπου 30.000 €).

Τέλος, αναφέρεται ότι τον Μάιο του 2023, η Εθνική Επιτροπή Επενδύσεων ενέκρινε 21 επενδυτικά έργα συνολικής αξίας 76,7 δισ. DH (περίπου 7,6 δισ. €), εγκαινιάζοντας έτσι την ενεργοποίηση του νέου Επενδυτικού Χάρτη, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2023. Τα συγκεκριμένα έργα αφορούν τους τομείς της βιομηχανίας (70%), της αφαλάτωσης (14%) και των ΑΠΕ (4%). Τον Ιανουάριο του ίδιου έτους, η κυβέρνηση ενέκρινε 26 επενδυτικά έργα, αξίας 28,5 δισ. DH (περίπου 2,8 δισ. €), με έμφαση στους τομείς της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, της βιομηχανίας και του τουρισμού.

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι η πολύπλευρη αναμενόμενη ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα της χώρας θα ευνοήσει ανάλογα και την ζήτηση για δομικά υλικά και κτιριακό εξοπλισμό, προς όφελος τόσο των εγχωρίως παραγόμενων προϊόντων, όσο και των εισαγόμενων.

Δ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

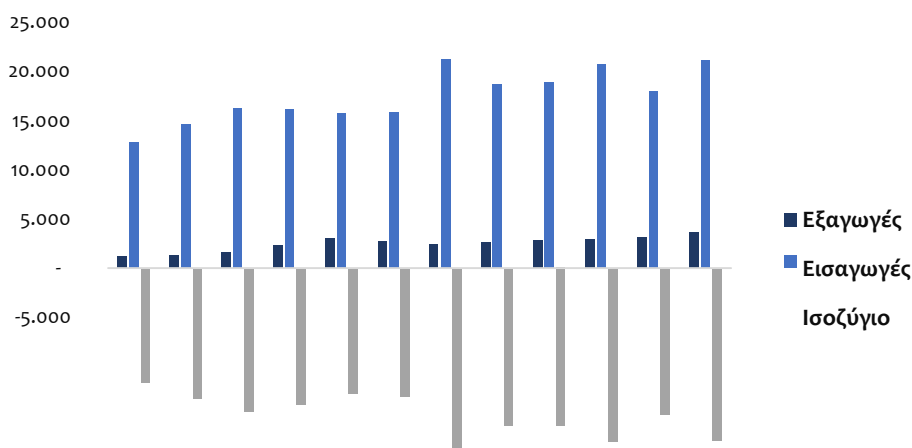
Δ.1 Ροές εμπορίου - εμπορικό ισοζύγιο κλάδου

Ο τομέας των δομικών υλικών στο Μαρόκο συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό σχετικών μονάδων παραγωγής και επεξεργασίας, καθώς και προϊόντα φινιρίσματος και τεχνικά προϊόντα. Θεωρείται ότι η ευρεία και ποικίλη εθνική παραγωγή εμφανίζει εξωστρέφεια υψηλής διαφοροποίησης και ανταγωνιστικότητας, καθιστώντας τον τομέα έναν από τους πλέον εξωστρεφείς της χώρας και σημαντική πηγή ανάπτυξης για την εθνική οικονομική δραστηριότητα.

Παρά ταύτα, ο μαροκινός τομέας δομικών υλικών χαρακτηρίζεται από έντονη παρουσία εισαγόμενων προϊόντων, κυρίως από την Ισπανία, την Γαλλία, την Ιταλία, την Κίνα και την Τουρκία.

Την περίοδο 2010 – 2021, το εμπορικό ισοζύγιο του κλάδου των δομικών υλικών χαρακτηρίστηκε, σταθερά, από σημαντικό έλλειμμα για το Μαρόκο. Κατά την εν λόγω περίοδο, οι εισαγωγές παρουσίασαν αύξηση 8,3 δισ. DH (περίπου 830 εκ. €), από 12,8 δισ. DH (περίπου 1,28 δισ. €) το 2010 σε 21,1 δισ. DH (περίπου 2,11 δισ. €) το 2021. Αυτή η αύξηση είναι πολύ μεγαλύτερη, σε απόλυτες τιμές, από αυτή που καταγράφηκε σε επίπεδο εξαγωγών (+2,4 δισ. DH, περίπου 240 εκ. €), από 1,2 δισ. DH (περίπου 120 εκ. €) το 2010, έναντι 3,6 δισ. DH (περίπου 360 εκ. €) το 2021. Συνεπώς, εντός της συγκεκριμένης περιόδου, το εμπορικό ισοζύγιο του κλάδου δομικών υλικών παρουσίασε αυξανόμενο έλλειμμα από -11,7 δισ. DH (περίπου -1,17 δισ. €) το 2010 σε -17,5 δισ. DH (περίπου - 1,75 δισ. €) το 2021.

Εξέλιξη του εμπορικού ισοζυγίου του τομέα των δομικών υλικών

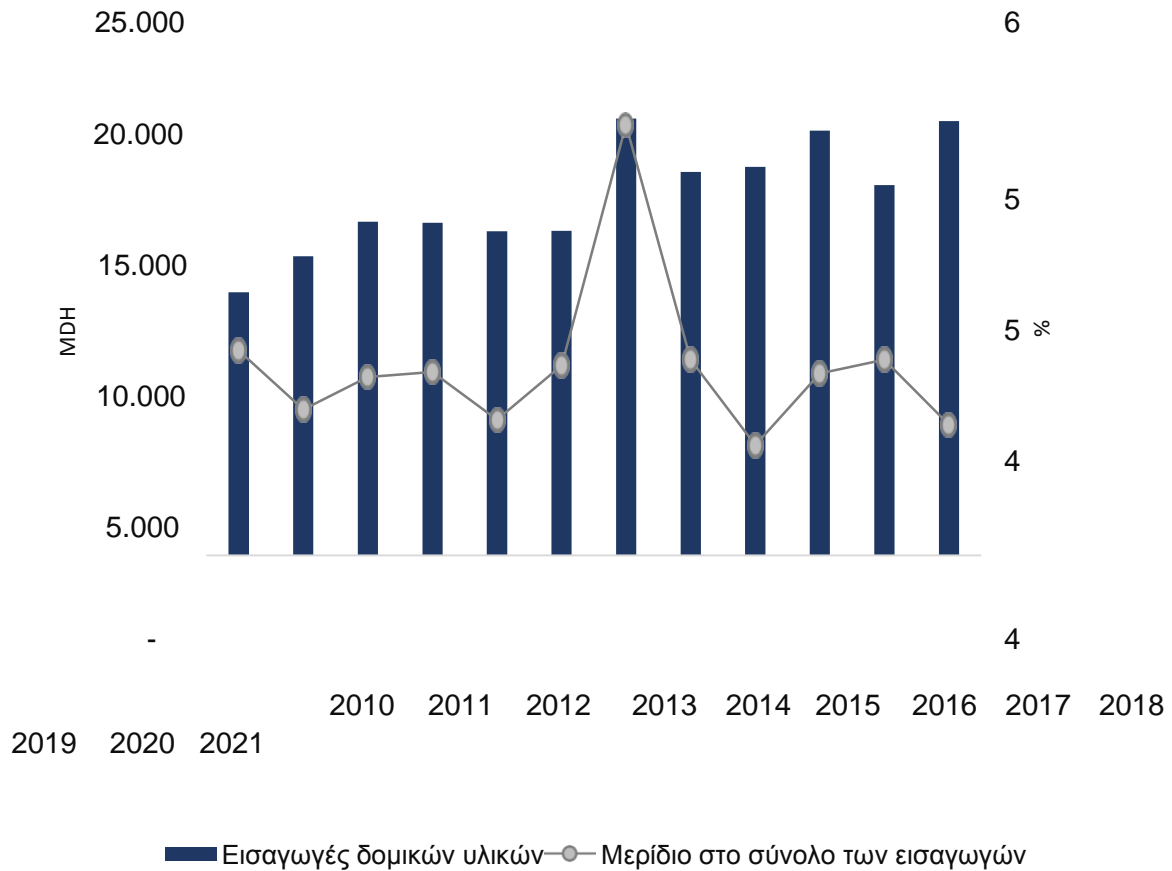
Πηγή : Office des Changes

Δ.2 Ανάλυση εισαγωγών

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι εισαγωγές δομικών υλικών στο Μαρόκο, την περίοδο 2010–2021, αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 4,6% ετησίως, φτάνοντας τα 21,1 δισ. DH (περίπου 2,22 δισ. €) το 2021, έναντι 12,8 δισ. DH (περίπου 1,28 δισ. €) το 2010. Κατά την ίδια περίοδο, οι εισαγωγές δομικών υλικών αποτέλεσαν, κατά μέσο όρο, το 4,2% των συνολικών εισαγωγών στο Μαρόκο.

Εξέλιξη των εισαγωγών δομικών υλικών στο Μαρόκο

Πηγή : Office des Changes

Παρατηρείται, ότι μετά από πτώση 13% που καταγράφηκε το 2020, λόγω των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας του Covid-19, οι εισαγωγές επανήλθαν στα συνήθη επίπεδα το αμέσως επόμενο έτος (2021), παρουσιάζοντας αύξηση άνω του 17%.

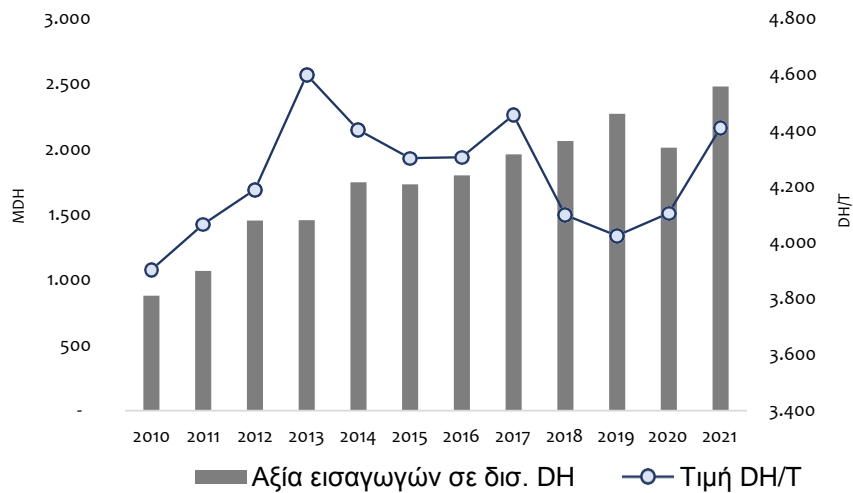
Βασικές κατηγορίες εισαγόμενων δομικών υλικών στο Μαρόκο

Η αύξηση των εισαγωγών στον κλάδο των δομικών υλικών αφορά το σύνολο των προϊόντων, και κυρίως 1) τα κεραμικά υλικά, 2) εξαρτήματα σωληνώσεων και μεταλλικών κατασκευών, και 3) τεχνουργήματα από πέτρα, γύψο, τσιμέντο, ή παρόμοια υλικά. Αυτά τα τρία προϊόντα αντιπροσώπευσαν το 32% των συνολικών εισαγωγών του κλάδου το 2021.

Συγκεκριμένα, το 2021, οι εισαγωγές κεραμικών προϊόντων έφτασαν τα 2,5 δισ. DH (περίπου 250 εκ. €), έναντι 0,9 δισ. DH (90 εκ. €) το 2010, παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 9,7%. Με εξαίρεση την πτώση που καταγράφηκε το 2020 (-11,4%), λόγω της πανδημίας, οι εισαγωγές των συγκεκριμένων προϊόντων παρουσίασαν μία διαρκή ανοδική τάση.

Εξέλιξη των εισαγωγών κεραμικών προϊόντων

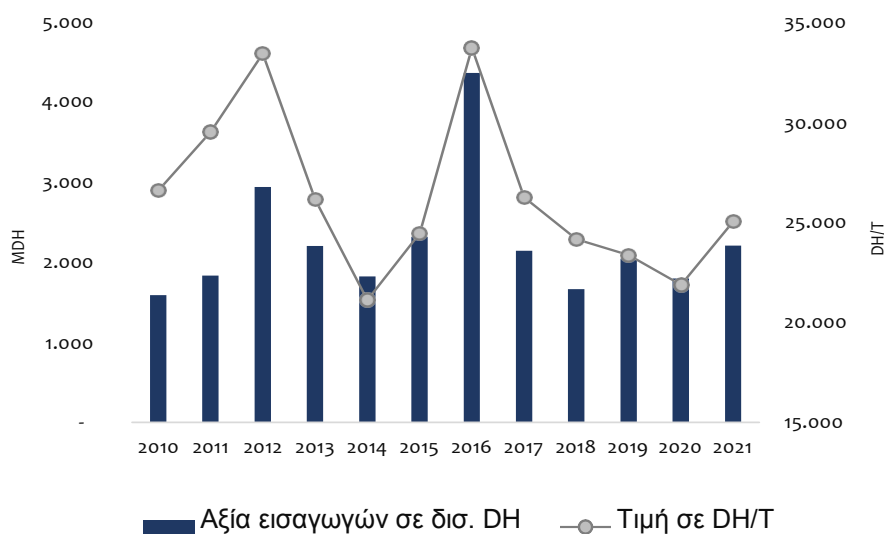

Πηγή : Office des Changes

Ωστόσο, οι τιμές εισαγωγής των κεραμικών προϊόντων παρουσίασαν διαφορετική τάση, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο τους το 2013, 4.597 DH/T (περίπου 459 € ανά τόνο). Μετά από μια αξιοσημείωτη πτώση μεταξύ 2017 και 2019, οι τιμές αυξήθηκαν εκ νέου για να φτάσουν τα 4,103 DH/T (περίπου 410 € ανά τόνο), το 2020, και τα 4.408 DH/T (περίπου 440 € ανά τόνο), το 2021.

Όσον αφορά τις εισαγωγές εξαρτημάτων σωληνώσεων και μεταλλικών κατασκευών, κατά το διάστημα 2010-2021, ανήλθαν κατά μέσο όρο σε 2,2 δισ. DH ετησίως (περίπου 220 εκ. €), φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδό τους το 2016 (4,4 δισεκατομμύρια DH, περίπου 440 εκ. €).

Εξέλιξη εισαγωγών εξαρτημάτων σωληνώσεων και μεταλλικών κατασκευών

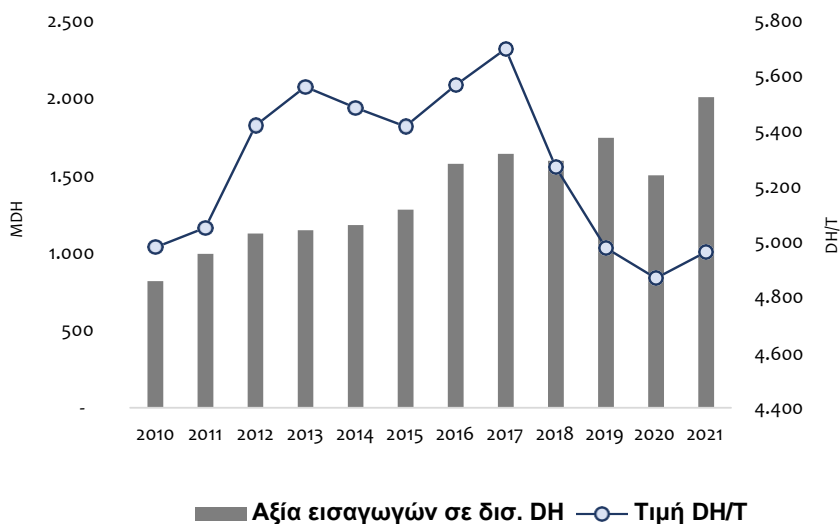
Πηγή: Office des Changes

Οι τιμές εισαγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων κατέγραψαν τα υψηλότερα επίπεδά τους το 2012 (33.460 DH/T, περίπου 3.346 € ανά τόνο) και το 2016 (33.744 DH/T, περίπου 3.374 € ανά τόνο). Σε συνέχεια διαδοχικών μειώσεων μεταξύ 2016 και 2020, το 2021 καταγράφηκε αύξηση των τιμών, φτάνοντας τα 25.067 DH/T (περίπου 2.506 € ανά τόνο).

Από την πλευρά τους, οι αγορές τεχνουργημάτων από πέτρα, γύψο, τσιμέντο ή παρόμοια υλικά, παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση 8,7% μεταξύ 2010 και 2021, έφτασαν στο υψηλότερο επίπεδο το 2021, με 2 δισ. DH (περίπου 200 εκ. €), έναντι 1,5 δισ. DH (περίπου 150 εκ. €) το 2020 και 0,8 δισ. DH (περίπου 80 εκ. €) το 2010.

Εξέλιξη εισαγωγών τεχνουργημάτων από πέτρα, γύψο, τσιμέντο ή παρόμοια υλικά

Πηγή : Office des Changes

Για την συγκεκριμένη περίοδο, οι τιμές των εισαγόμενων τεχνουργημάτων από πέτρα, γύψο, τσιμέντο ή παρόμοια υλικά έφθασαν στο υψηλότερο επίπεδο το 2017 (5.699DH/T, περίπου 569 € ανά τόνο) και στο χαμηλότερο το 2020 (4.868DH/T, περίπου 486 € ανά τόνο) και το 2021 (4.963 DH/T, περίπου 496 € ανά τόνο).

Εισαγωγές συγκεκριμένων δομικών υλικών ειδικής βαρύτητας για τον τομέα των κατασκευών και των δημοσίων έργων

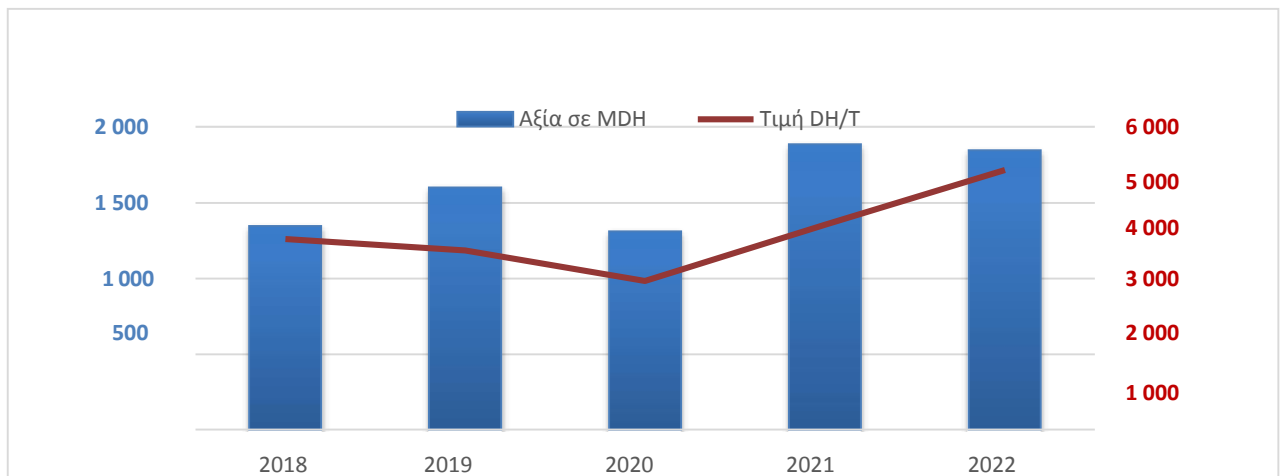
Ασφαλτος

Η κατανάλωση ασφάλτου είναι ανάλογη της δραστηριότητας οδοποιίας.

Το Μαρόκο εισήγαγε, το 2022, 358.523 τόνους φυσικής ασφάλτου και ασφάλτου πετρελαίου, συνολικής αξίας 1.847 εκ. DH (περίπου 184,7 εκ. €), δηλαδή μέσης τιμής 5.151 DH/T (περίπου 515 € ανά τόνο). Οι εισαγωγές ασφάλτου το 2021 και 2022 εμφάνισαν σημαντική αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Εξέλιξη εισαγωγών ασφάλτου και ασφάλτου πετρελαίου στο Μαρόκο

	2018	2019	2020	2021	2022	Ιανουάριος 2023
Αξία σε δισ. DH	1.346	1.600	1.312	1.886	1.847	187
Όγκος σε τόνους	355.911	449.973	444.659	463.714	358.523	46.538
Τιμή DH/T	3.783	3.556	2.951	4.066	5.151	4.024

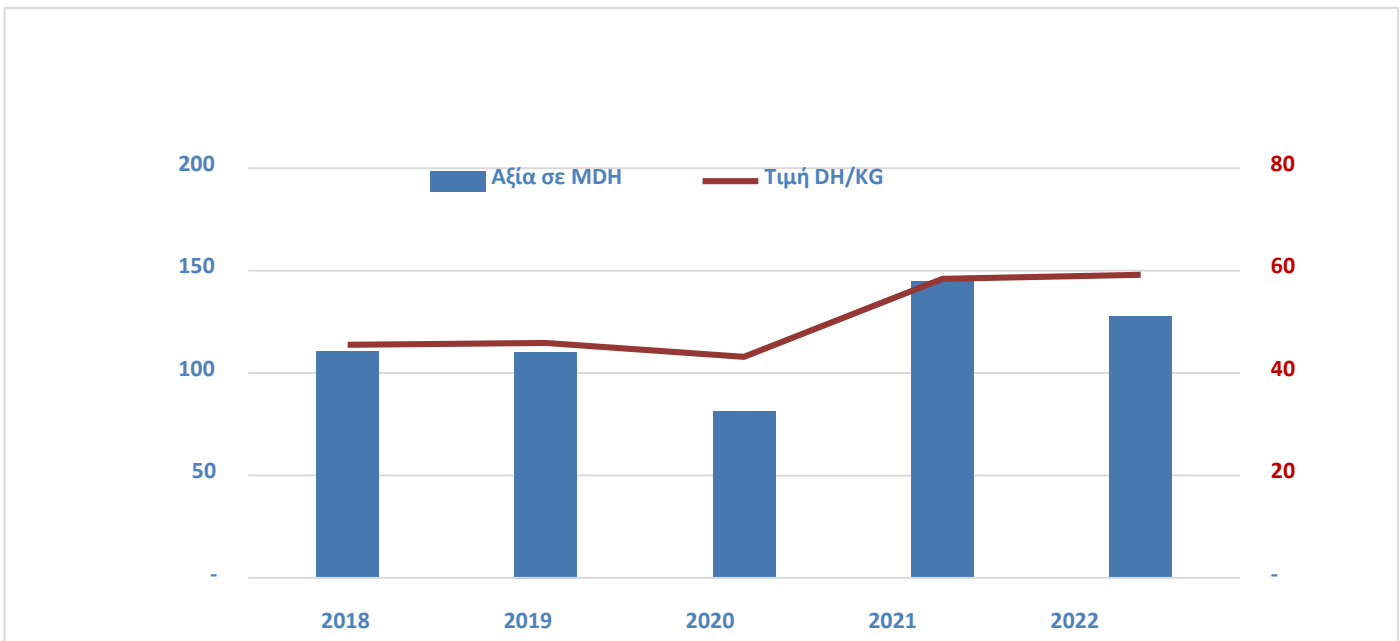

Φύλλα, μπάρες και σωλήνες αλουμινίου για κατασκευές

Το Μαρόκο εισήγαγε, το 2022, 2.161 τόνους φύλλων, μπαρών και σωλήνων αλουμινίου για κατασκευές, συνολικής αξίας 128 εκ. DH (περίπου 12,8 εκ. €), δηλαδή μέσης τιμής 59 DH/kg (περίπου 5,9 € ανά κιλό). Ενώ οι συγκεκριμένες εισαγωγές εμφάνισαν, τα δύο τελευταία χρόνια, σημαντική αύξηση σε σχέση με τα προηγούμενα, το 2022 σημειώθηκε πτωτική πορεία σε σχέση με το 2021 (2.475 τόνοι).

Εξέλιξη των εισαγωγών φύλλων, μπαρών και σωλήνων αλουμινίου για κατασκευές στο Μαρόκο

	2018	2019	2020	2021	2022	Ιαν. 2023
Αξία σε δις. DH	110	110	81	145	128	8
Όγκος σε τόνους	2.428	2.405	1.886	2.475	2.161	167
Τιμή DH/KG	45	46	43	58	59	47

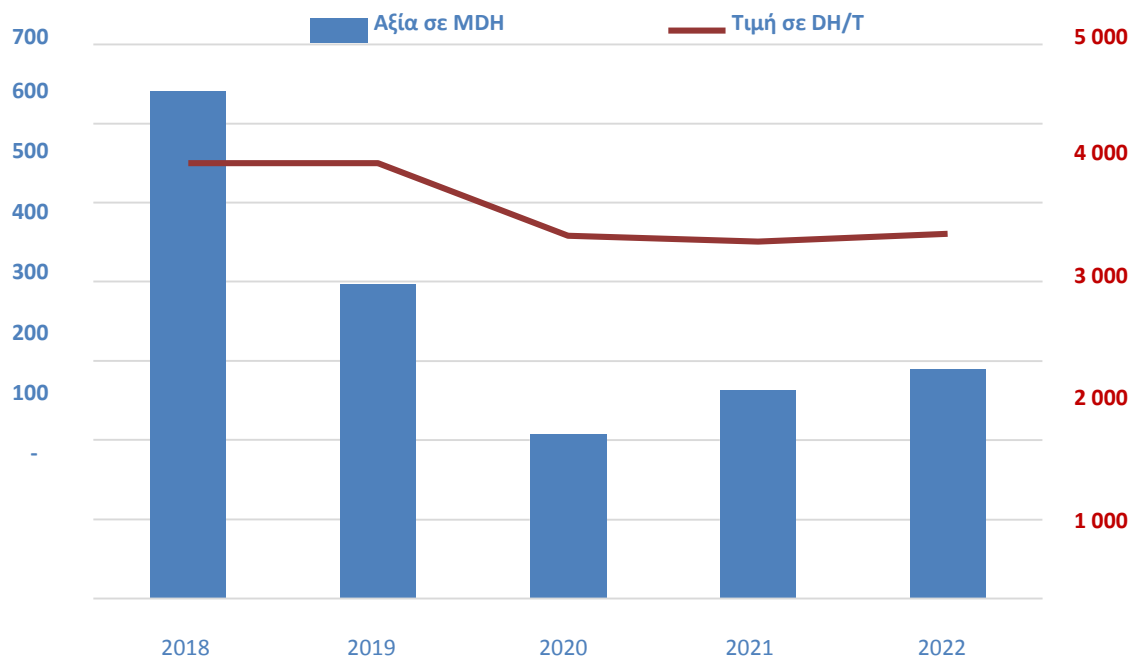

Βιομηχανικές πέτρες και λίθοι με βάση το τσιμέντο

Το Μαρόκο εισήγαγε, το 2022, 88.270 τόνους βιομηχανικών πετρών, συνολικής αξίας 290 εκ. DH (περίπου 29 εκ. €), δηλαδή μέσης τιμής 3.290 DH/kg (περίπου 329 € ανά κιλό). Οι εισαγωγές μετά το 2018 (163.090 τόνοι), μειώθηκαν έντονα.

Εξέλιξη εισαγωγών βιομηχανικών πετρών και λίθων με βάση το τσιμέντο στο Μαρόκο

	2018	2019	2020	2021	2022	Ιαν. 2023
Αξία σε δισ. DH	641	396	207	264	290	21
Όγκος σε τόνους	163.090	100.952	63.403	81.926	88.270	5.788
Τιμή DH/KG	3.929	3.927	3.273	3.220	3.290	3.550

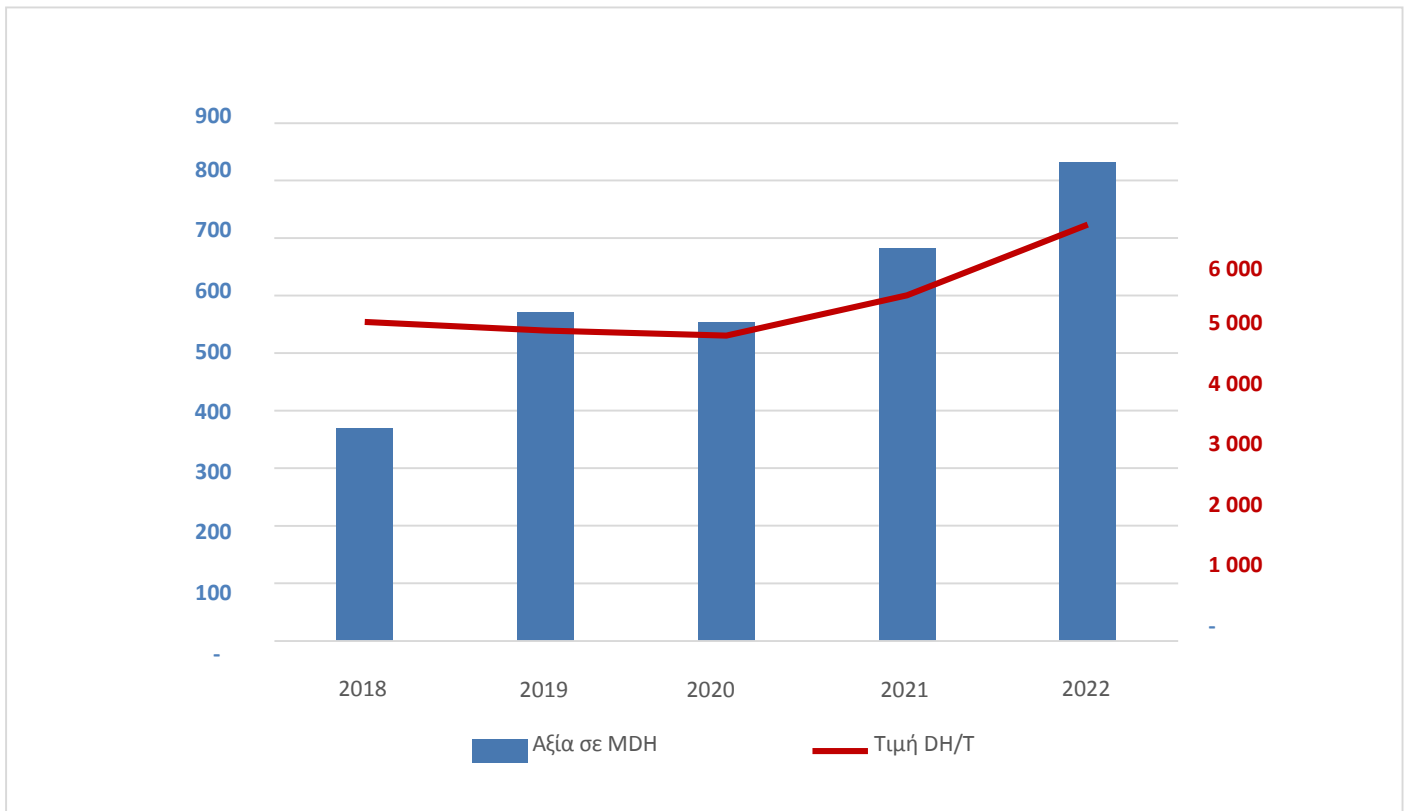

Μάρμαρα

Η χώρα εισήγαγε 172.324 τόνους μαρμάρου το 2022, αξίας 831 δισ. DH, δηλαδή μέσης τιμής 4.825 DH/kg (περίπου 482 € ανά κιλό). Οι εισαγωγές μαρμάρου ακολουθούν, εν γένει, ανοδική τάση τα τελευταία χρόνια, με εξαίρεση το 2020.

Εξέλιξη εισαγωγών μαρμάρου στο Μαρόκο

	2018	2019	2020	2021	2022	Ιανουάριος 2023
Αξία σε δισ. DH	369	571	554	682	831	69
Όγκος σε τόνους	99.789	158.930	156.683	170.155	172.324	13.354
Τιμή DH/T	3.699	3.594	3.535	4.007	4.825	5.149

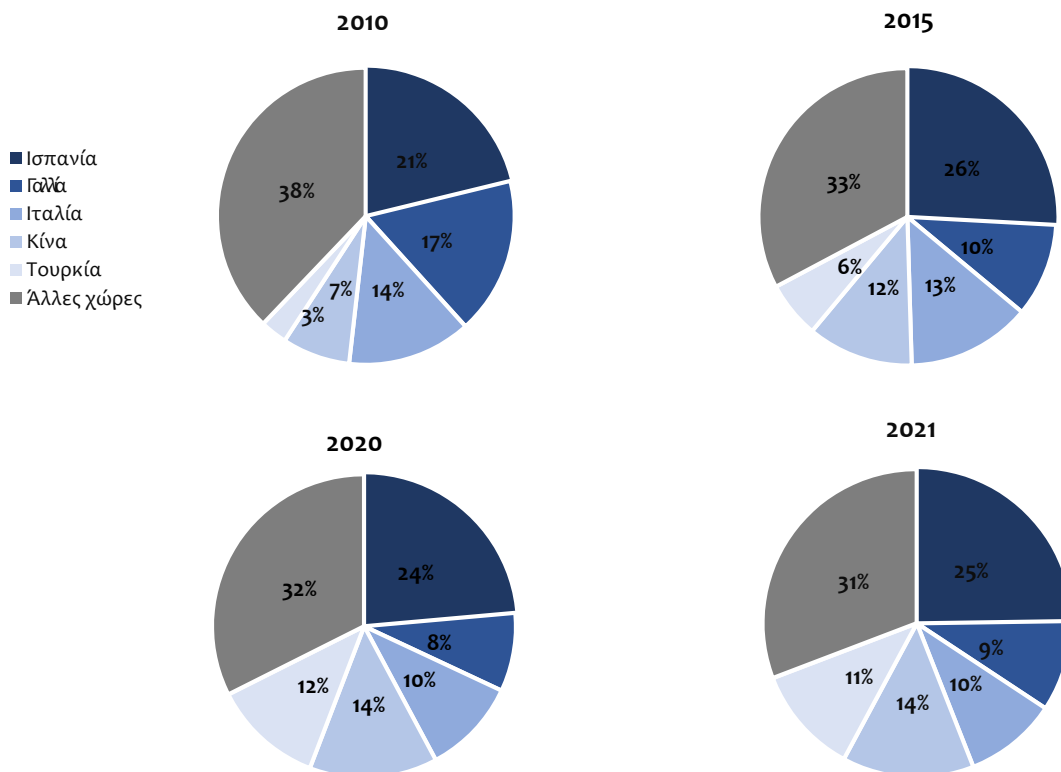

Κυριότεροι προμηθευτές

Ως βασικοί προμηθευτές δομικών υλικών στο Μαρόκο, για το διάστημα 2010-2021, εμφανίζονται, σταθερά, η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Κίνα και η Τουρκία. Οι εν λόγω πέντε χώρες μονοπώλησαν το 69% του συνόλου των συγκεκριμένων εισαγωγών στο Μαρόκο το 2021, έναντι του 62% το 2010.

Εξέλιξη της δομής των βασικών προμηθευτών του Μαρόκου στον τομέα των δομικών υλικών (ποσοστό %)

Πηγή : Office des Changes

Συγκεκριμένα, αυτές οι 5 χώρες κατατάχθηκαν το 2021 ως εξής:

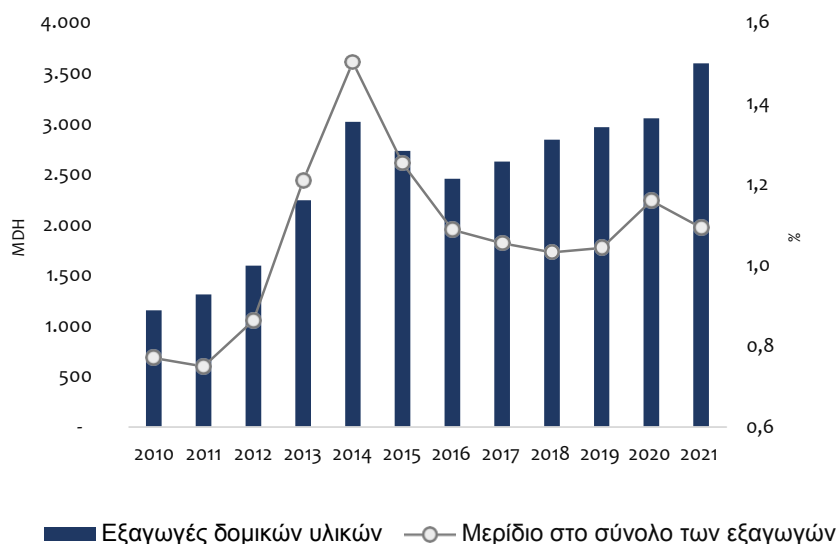
- Ισπανία: 25% των συνολικών εισαγωγών δομικών υλικών το 2021, έναντι 21% το 2010. Σε ποσά, 5,2 δισ. DH (περίπου 520 εκ. €) το 2021, έναντι 2,7 δισ. DH (περίπου 270 εκ. €) το 2010 (+2,5 δισ. DH, περίπου +250 εκ. €).
- Κίνα: 14% το 2021, έναντι 7% το 2010, δηλαδή 2,9 δισ. DH (περίπου 290 εκ. €) το 2021, έναντι 900 εκ. DH (περίπου 90 εκ. €) το 2010 (+2 δισ. DH, περίπου +200 εκ. €).
- Τουρκία: 11% το 2021, έναντι 3% το 2010, δηλαδή 2,4 δισ. DH (περίπου 240 εκ. €) το 2021, έναντι 400 εκ. DH (περίπου 40 εκ. €) το 2010 (+2 δισ. DH, περίπου +200 εκ. €).
- Ιταλία: 10% το 2021, έναντι 14% το 2010, δηλαδή 2,1 δισ. DH (περίπου 210 εκ. €) το 2021, έναντι 1,7 δισ. DH το 2010 (+400 εκ. DH, περίπου +40 εκ. €).
- Γαλλία: 9% το 2021, έναντι 17% το 2010, δηλαδή 2 δισ. DH (περίπου 200 εκ. €) το 2021, έναντι 2,2 δισ. DH (περίπου 220 εκ. €) το 2010 (-200 εκ. DH, περίπου -20 εκ. €).

Δ.3 Ανάλυση εξαγωγών

Την περίοδο 2010-2021, οι μαροκινές εξαγωγές δομικών υλικών κατέγραψαν μέση ετήσια αύξηση της τάξης του 10,5%, από 1,2 δισ. DH (περίπου 120 εκ. €) το 2010, σε 3,6 δισ. DH (περίπου 360 εκ. €) το 2021. Το εν λόγω διάστημα, οι εξαγωγές του συγκεκριμένου κλάδου αντιπροσώπευσαν, κατά μέσο όρο, το 1,1% των συνολικών εξαγωγών ανά έτος.

Εξέλιξη μαροκινών εξαγωγών δομικών υλικών

Πηγή : Office des Changes

Σε αντίθεση με τις εισαγωγές, η εξέλιξη των πωλήσεων στον τομέα των υλικών χαρακτηρίστηκε από συνεχή αύξηση από το 2016 κι έπειτα, σημειώνοντας αύξηση 2,9% το 2020 (έτος Covid19) και στην συνέχεια 17,8% το 2021.

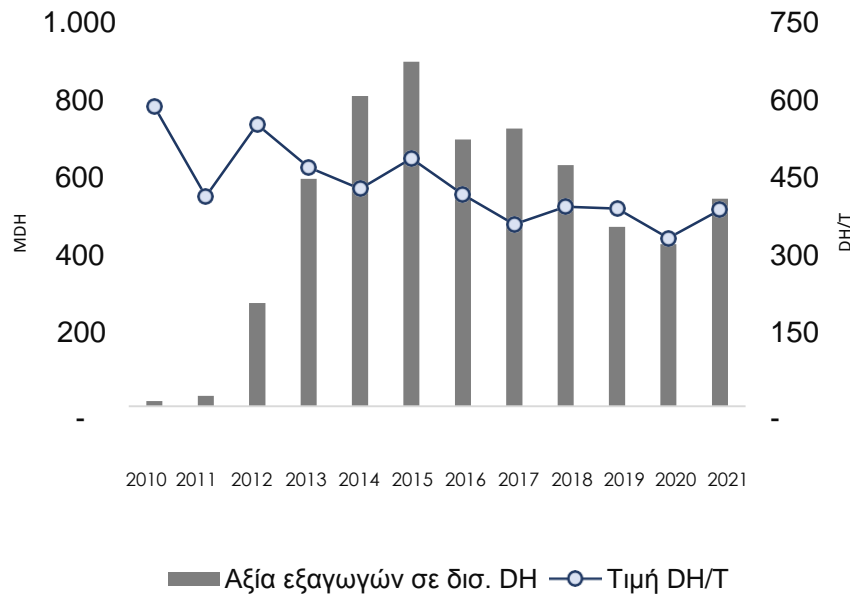
Βασικές κατηγορίες εξαγόμενων δομικών υλικών

Η εξέλιξη των εξαγωγών του κλάδου των δομικών υλικών αφορά το σύνολο των προϊόντων, και κυρίως 1) προϊόντα τσιμέντου, ασβέστη και γύψου, 2) σκεύη και κεραμικά, και 3) εξαρτήματα σωληνώσεων και μεταλλικών κατασκευών. Αυτές οι 3 κατηγορίες προϊόντων αποτέλεσαν το 42% των συνολικών εισαγωγών δομικών υλικών το 2021.

Η εξέλιξη των εξαγωγών τσιμέντου, ασβέστη και γύψου χαρακτηρίζεται από δύο κύρια στάδια. Μετά από σημαντικές αυξήσεις μεταξύ 2010 και 2015, παρατηρείται πτωτική τάση, η οποία διαμορφώθηκε σε 550 εκ. DH (περίπου 5,5 εκ. €) το 2021 έναντι 915 εκ. DH (περίπου 91 εκ. €) το 2015.

Εξέλιξη μαροκινών εξαγωγών τσιμέντου, ασβέστη και γύψου

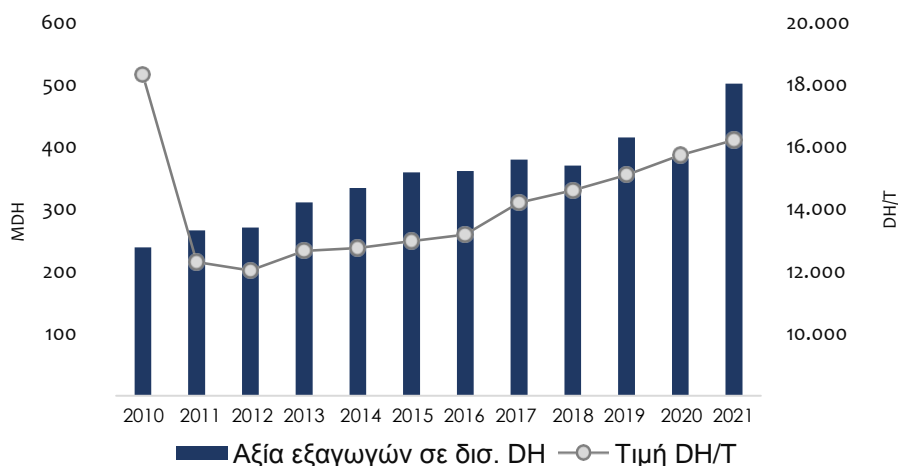

Πηγή : Office des Changes

Η μέση τιμή κατά την εξαγωγή αυτών των προϊόντων, το συγκεκριμένο διάστημα, ήταν 440 DH/T (περίπου 44 € ανά τόνο), φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο το 2010 (597 DH/T, περίπου 59 € ανά τόνο) και το χαμηλότερο επίπεδο το 2020 (334 DH/T, περίπου 33 € ανά τόνο).

Όσον αφορά τις εξαγωγές σκευών και διάφορων κεραμικών αντικειμένων, παρουσίασαν μέση ετήσια αύξηση 8,7%, την περίοδο 2010-2021, φτάνοντας τα 502 εκ. DH (περίπου 50 εκ. €) το 2021, έναντι 382 εκ. DH (περίπου 38 εκ. €) το 2020 και 238 εκ. DH (περίπου 23 εκ. €) το 2010.

Εξέλιξη εξαγωγών σκευών και διάφορων κεραμικών αντικειμένων

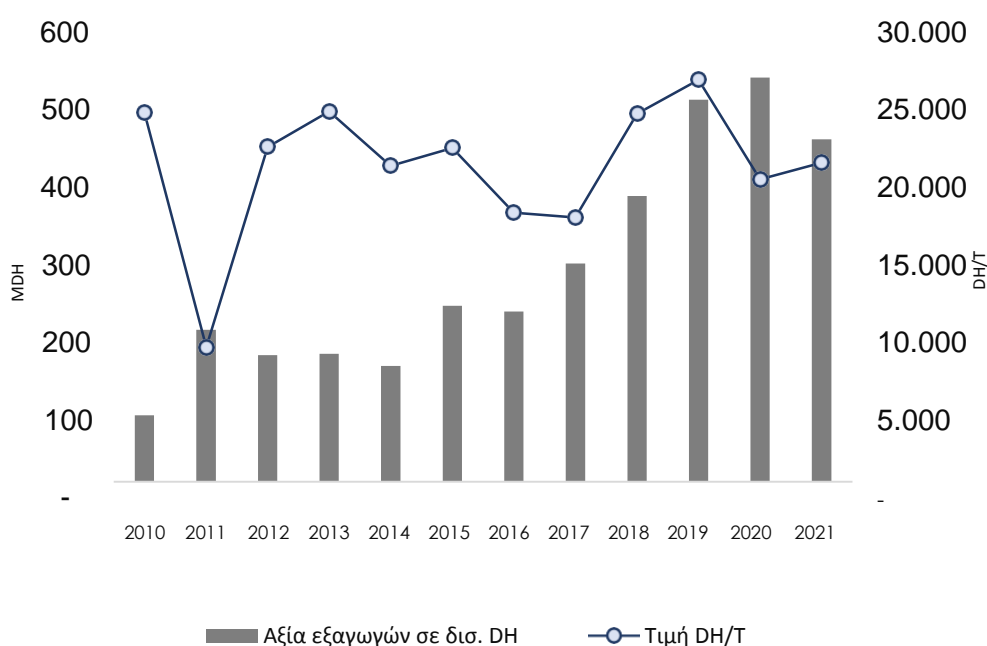
Πηγή : Office des Changes

Μετά από σημαντική πτώση το 2011 (περίπου 1.831 €), οι τιμές εξαγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων παρουσιάζουν συνεχή ανοδική τάση, φτάνοντας τα 16.211 DH/T (περίπου 1.621 € ανά τόνο) το 2021, έναντι 15.735 DH/T (1.573 € ανά τόνο) το 2020.

Αναφορικά με τις μαροκινές εξαγωγές εξαρτημάτων σωλήνων και μεταλλικών κατασκευών, ανήλθαν σε 467 εκ. DH (περίπου 46 εκ. €) το 2021, έναντι 551 εκ. DH (περίπου 55 εκ. €) το 2020 (μείωση 15,3%). Οι συγκεκριμένες εξαγωγές ακολούθησαν ανοδική τάση από το 2016 και μετά, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας δεκαετίας το 2020.

Εξέλιξη μαροκινών εξαγωγών εξαρτημάτων σωλήνων και μεταλλικών κατασκευών

Πηγή : Office des Changes

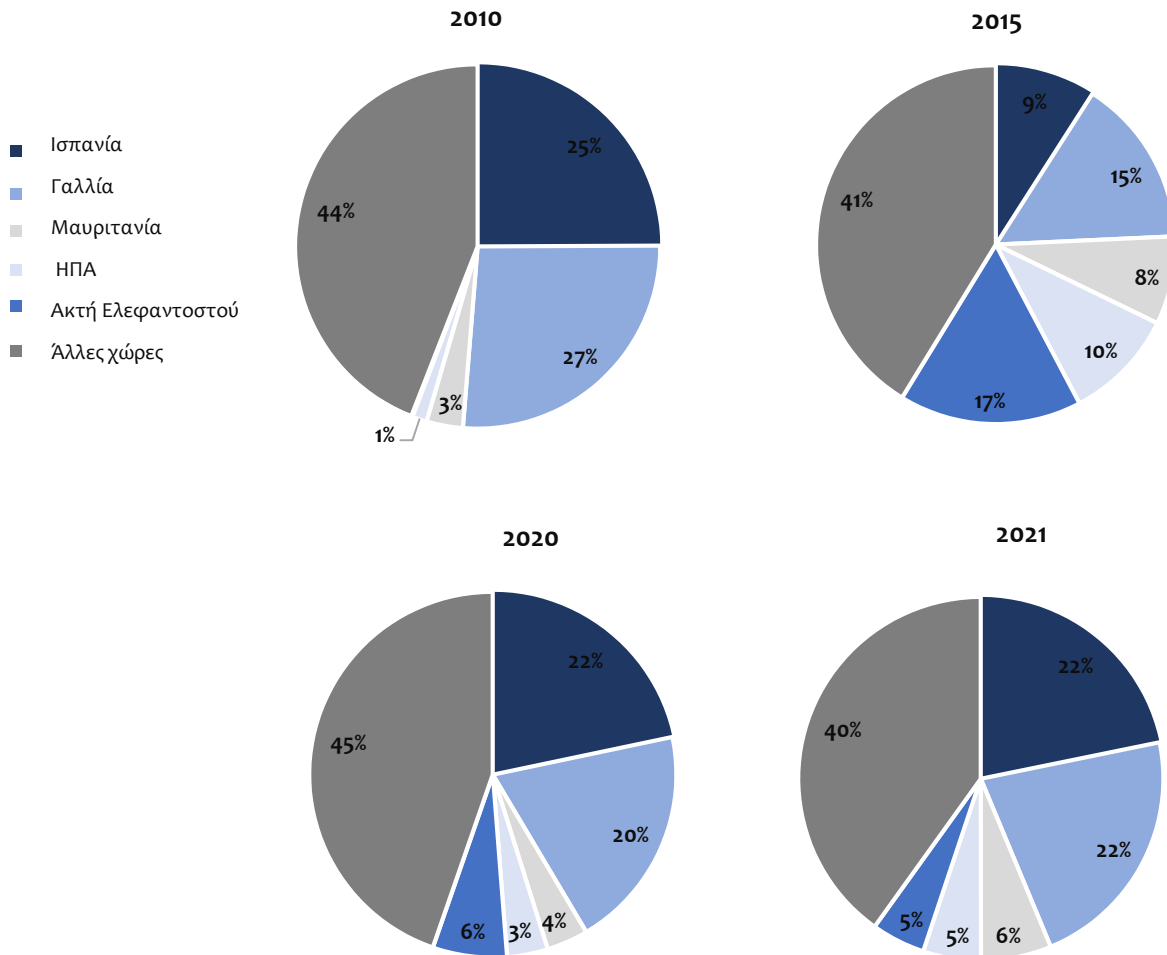
Οι τιμές εξαγωγής των μεταλλικών εξαρτημάτων κατέγραψαν το υψηλότερο επίπεδό τους το 2019 (27.382 DH/T, περίπου 2.738 € ανά τόνο), ενώ το 2020 και το 2021 κυμάνθηκαν σε 20.596DH/T (περίπου 2.059 € ανά τόνο) και 21.725DH/T (περίπου 2.172 € ανά τόνο), αντιστοίχως.

Κυριότεροι αγοραστές

Ως βασικοί αγοραστές των μαροκινών δομικών υλικών, για το διάστημα 2010-2021, εμφανίζονται, σταθερά, η Ισπανία, η Γαλλία, η Μαυριτανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και η Ακτή Ελεφαντοστού. Οι εν λόγω πέντε χώρες μονοπωλούν το 60% του συνόλου των συγκεκριμένων εισαγωγών στο Μαρόκο το 2021, έναντι του 56% το 2010.

Εξέλιξη της δομή των βασικών πελατών του Μαρόκου στον τομέα των δομικών υλικών (ποσοστό %)

Πηγή : Office des Changes

Συγκεκριμένα, αυτές οι 5 χώρες κατατάχθηκαν το 2021 ως εξής:

1. Ισπανία: 22% των συνολικών εξαγωγών δομικών υλικών το 2021 έναντι 25% το 2010, δηλαδή 783 εκ. DH (περίπου 78 εκ. €) το 2021, έναντι 287 εκ. DH (περίπου 28 εκ. €) το 2010 (+496 εκ. DH, περίπου +49 εκ. €).
2. Γαλλία: 22% το 2021, έναντι 27% το 2010, δηλαδή 790 εκ. DH (περίπου 79 εκ. €) το 2021, έναντι 304 εκ. DH (περίπου 30 εκ. €) το 2010 (+486 εκ. DH, περίπου +48 εκ. €).
3. Μαυριτανία: 6% το 2021, έναντι 3% το 2010, δηλαδή 224 εκ. DH (περίπου 22 εκ. €) το 2021, έναντι 37 εκ. DH (3,7 εκ. €) το 2010 (+187 εκ. DH, περίπου +18 εκ. €).
4. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής: 5% το 2021, έναντι 1% το 2010, δηλαδή 184 εκ. DH (περίπου 18 εκ. €) το 2021, έναντι 15 εκ. DH (περίπου 1,5 εκ. €) το 2010 (+169 εκ. DH, περίπου +16,9 εκ. €).
5. Ακτή Ελεφαντοστού: 5% το 2021, έναντι 0,5% το 2010, δηλαδή 172 εκ. DH (περίπου 17,2 εκ. €) το 2021, έναντι 1 εκ. DH (περίπου 100.000 €) το 2010 (+170 εκ. DH, περίπου +17 εκ. €).

Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία του Μαρόκου, ρεαλιστικό στόχο αποτελεί η αύξηση των μαροκινών εξαγωγών δομικών υλικών σε 3 δισ. \$ ετησίως έως το 2026, λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ανταγωνιστές ή/και εταίροι του Μαρόκου έχουν ήδη επιτύχει πολύ υψηλότερα ποσά σχετικών εξαγωγών το 2021, ήτοι 6,5 δισ. \$ η Πορτογαλία, 11,6 δισ. \$ η Τουρκία, 16,1 δισ. \$ η Γαλλία, 17,7 δισ. \$ η Ισπανία, 24,1 δισ. \$ η Ιταλία. Όσον αφορά την Αίγυπτο, οι εξαγωγές δομικών υλικών το 2021 ξεπέρασαν τα 2 δισ. \$, δηλαδή πάνω από 3,6 φορές το επίπεδο του Μαρόκου.

Ε. ΔΙΜΕΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ - ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

Ε.1 Ελληνικές εξαγωγές δομικών υλικών προς το Μαρόκο – μερίδιο αγοράς

Ελληνικές εξαγωγές δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού καταγράφονται στις περισσότερες κατηγορίες δομικών υλικών, όπως άσφαλτος, τεχνουργήματα από σίδηρο ή χάλυβα, τεχνουργήματα από πέτρες, γύψο, τσιμέντο, τεχνουργήματα από χαλκό, τεχνουργήματα από αργίλιο, τεχνουργήματα από ξύλο, πλαστικά, χρώματα, συσκευές κ.α..

Βάσει των προσωρινών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ για το 2022, κυριότερα εξαγόμενα ελληνικά προϊόντα προς το Μαρόκο, όσον αφορά τον κλάδο των κατασκευών, δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού, το 2022 (και παραδοσιακά), εκτός από την άσφαλτο από πετρέλαιο (και τα υπόλοιπα πετρελαιοειδή), ήταν, βάσει 2-ψήφιας κατηγοριοποίησης Συνδυασμένης Ονοματολογίας, οι λέβητες/συσκευές/αντιδραστήρες (10,77 εκ. €, αύξηση 25% σε σχέση με 2021), τα πλαστικά (6,63 εκ. €, αύξηση 25% σε σχέση με 2021), τα τεχνουργήματα από σίδηρο και χάλυβα (4,18 εκ. €, αύξηση 120% σε σχέση με 2021), οι πέτρες και τεχνουργήματα αυτών (4,14 εκ. €, αύξηση 36% σε σχέση με 2021). Αξιόλογες εξαγωγές παρατηρούνται και όσον αφορά τα τεχνουργήματα από αργίλιο (2,18 εκ. €, αύξηση 74,93% σε σχέση με το 2021), τα χρώματα (1,51 εκ. € αύξηση 35,36% σε σχέση με 2021) και τα τεχνουργήματα από χαλκό (1,46 εκ. €, αύξηση 30,17 % σε σχέση με το 2021), καθώς και η ξυλεία και τα τεχνουργήματα από ξύλο (1,11 εκ. €, αύξηση 155,96% σε σχέση με το 2021).

Οι εξαγωγές βασικών 4-ψήφιων κατηγοριών δομικών υλικών από τη χώρα μας προς το Μαρόκο, όπως παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, σημείωσαν συνολική αύξηση +79,92%, μεταξύ 2021 και 2022, καταλαμβάνοντας μερίδιο 15,48% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο το 2022.

Εξαγωγές βασικών κατηγοριών δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού προς το Μαρόκο (CN4, 2021 – 2022)

4ψήφιο κεφάλαιο Συνδυασμένης Ονοματολογίας	Αξία σε € 2021	Αξία σε € 2022	Μεταβολή 2022/2021
27 ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ			
2713' Οπτόανθρακας (κοκ) από πετρέλαιο, άσφαλτος από πετρέλαιο και άλλα υπολείμματα των λαδιών πετρελαίου ή των ασφαλτούχων ορυκτών.	5.399.155	13.407.089	+148,32%
25 ΑΛΑΤΙ. ΘΕΙΟ. ΓΑΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΕΣ. ΓΥΨΟΣ, ΑΣΒΕΣΤΗΣ ΚΑΙ ΤΣΙΜΕΝΤΑ			
2508' Αργίλιοι, ανδαλουσίτης, κυανίτης, σιλλιμανίτης, έστω και πυρωμένοι. Μουλλίτης.	11.469	29.057	+153,35%
2515' Μάρμαρα, τραβερτίνες, βελγικοί ασβεστόλιθοι και άλλοι ασβεστόλιθοι για πελέκημα ή χτίσιμο.	289.283	420.629	+45,40%

2517' Χαλίκια, αμμοχάλικα, πέτρες χοντροθρυμματισμένες.	241.817	365.626	+51,20%
2519' Ανθρακικό μαγνήσιο φυσικό μαγνησίτης.	140.286	132.125	-5,82%
2530' Βερμικουλίτης, περλίτης και άλλες ορυκτές ύλες π.δ.κ.α.	8.345	59.693	+615,31%
32 ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ			
3204' Χρωστικές ύλες συνθετικές οργανικές, έστω και καθορισμένης χημικής σύστασης.	970.037	1.459.863	+50,50%
3206' Χρωστικές ύλες ανόργανες ή ορυκτές, που δεν κατονομάζονται αλλού.	0	18.240	-
3208' Χρώματα επίχρισης και βερνίκια με βάση συνθετικά πολυμερή ή τροποποιημένα φυσικά πολυμερή, διασκορπισμένα ή διαλυμένα σε μη υδατώδες μέσο.	29.074	7.202	-75,23%
3212' Χρωστικά (pigments), στα οποία περιλαμβάνονται και οι μεταλλικές σκόνες και νιφάδες, διασκορπισμένα σε μη υδατώδες μέσο.	4.611	752	-83,69%
3214' Στόκος υαλουργών, κονίες ρητίνης και άλλες μαστίχες (στόκοι). Σταρώματα. Επιχρίσματα.	20.721	25.434	+22,75%
38 ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΤΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ			
3806' Κολοφώνια και ρητινικά οξέα, καθώς και τα παράγωγά τους. Αιθέριο έλαιο κολοφωνίου και έλαια κολοφωνίου.	301.883	293.620	-2,74%
3809' Προϊόντα για το κολλάρισμα ή το τελείωμα, επιταχυντές βαφής ή προσκόλλησης χρωστικών υλών.	179.099	127.132	-29,02%
3810' Παρασκευάσματα για την επιφανειακή αποξείδωση των μετάλλων.	0	475	-
3816' Τσιμέντα, κονιάματα, σκυροδέματα και παρόμοιες πυρίμαχες συνθέσεις (εκτός από παρασκευάσματα με βάση το γραφίτη ή άλλο άνθρακα)	1.656	10.058	+507,37%
39 ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ			
3909' Ρητίνες αμινικές, ρητίνες φαινολικές και πολυουρεθάνες, σε αρχικές μορφές.	31.961	44.277	+38,53%
3914' Ιοντοανταλλάκτες με βάση τα πολυμερή των κλάσεων 3901 έως 3913, σε αρχικές μορφές.	1.235	2.470	+100,00%
3917' Σωλήνες κάθε είδους και τα εξαρτήματά τους συνδέσεις, γωνίες, αρμοί, από πλαστικές ύλες.	0	79	-

3919' Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες, λουρίδες και άλλες επίπεδες μορφές, αυτοκόλλητα, από πλαστικές ύλες, έστω και σε κυλίνδρους.	549.560	1.020.490	+85,69%
3920' Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες μη κυψελώδεις, μη ενισχυμένα ούτε με απανωτές στρώσεις.	2.814.851	4.332.573	+53,92%
3921' Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες, ενισχυμένα, με απανωτές στρώσεις.	12.596	51.684	+310,32%
3924' Πιατικά, άλλα είδη νοικοκυριού ή οικιακής οικονομίας, είδη υγιεινής και καλλωπισμού, από πλαστικές ύλες.	134.736	57.217	-57,53%
3925' Είδη εξοπλισμού για κατασκευές, από πλαστικές ύλες, π.δ.κ.α.	8.378	49.259	+487,96%
3926' Τεχνουργήματα από πλαστικές ύλες ή από άλλες ύλες των κλάσεων 3901 έως 3914, π.δ.κ.α.	323.932	144.659	-55,34%
44 ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ			
4407' Ξυλεία πριονισμένη ή πελεκημένη κατά μήκος, κομμένη εγκάρσια ή ξετυλιγμένη.	0	19.717	-
4411' Πλάκες-διαφράγματα από ίνες ξύλου ή άλλες ξυλώδεις ύλες.	425.255	1.074.965	+152,78%
68 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ			
6802' Πέτρες κατάλληλες για λάξευση ή για την οικοδομική, φυσικές, άλλες από σχιστόλιθο, επεξεργασμένες και τεχνουργήματα από αυτές.	2.331.722	3.696.726	+58,54%
6805' Λειαντικές ύλες, φυσικές ή τεχνητές, σε σκόνη ή σε κόκκους, προσαρμοσμένες πάνω σε υπόθεμα από υφαντικές ύλες, χαρτί, χαρτόνι ή άλλες ύλες.	0	1.793	-
6810' Τεχνουργήματα από τσιμέντο, από σκυρόδεμα ή από τεχνητή πέτρα, έστω και οπλισμένα.	606.303	442.191	-27,07%
69 ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΕΡΑΜΕΥΤΙΚΗΣ			
6902' Τούβλα, πλάκες, πλακάκια και παρόμοια κεραμευτικά είδη για την οικοδομική, πυρίμαχα.	17.097	17.176	+0,46%
70 ΓΥΑΛΙ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΓΥΑΛΙ			
7009' Καθρέφτες από γυαλί, έστω και με πλαίσιο, ό. συμπ. οι οπισθοσκοπικοί καθρέφτες.	0	1.130	-
7019' Ίνες από γυαλί (ό. συμπ. ο υαλοβάμβακας) και τεχνουργήματα από αυτές.	18.802	10.238	-45,55%

73 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ			
7305' Σωλήνες, κυκλικής διατομής και εξωτερικής διαμέτρου < 406,4 mm, που παράγονται από πλατέα προϊόντα έλασης από σίδηρο ή χάλυβα.	29.010	444.506	+1432,25%
7306' Σωλήνες και κοίλα είδη με καθορισμένη μορφή (π.χ. συγκολλημένα, καρφωτά, θηλυκωμένα ή με απλώς συνενωμένα άκρα), από σίδηρο ή χάλυβα.	791.785	275.148	-65,25%
7308' Κατασκευές και μέρη κατασκευών	0	441.258	-
7309' Δεξαμενές, βαρέλια, κάδοι και παρόμοια δοχεία, από σίδηρο ή χάλυβα, για ύλες παντός τύπου (εκτός των συμπιεσμένων ή υγροποιημένων αερίων), με χωρητικότητα > 300 l.	560.329	2.480.753	+342,73%
7310' Δεξαμενές, βαρέλια, τύμπανα, μπιτόνια, κουτιά και παρόμοια δοχεία, από σίδηρο ή χάλυβα, για ύλες παντός τύπου (εκτός των συμπιεσμένων ή υγροποιημένων αερίων), με χωρητικότητα <= 300 l.	0	37.472	-
7312' Κορδόνια, καλώδια, σχοινιά, αρτάνες και παρόμοια είδη, από σίδηρο ή χάλυβα.	513	52.644	+10161,99%
7314' Υφάσματα (ό. συμπ. τα ατέρμονα υφάσματα), πλέγματα και διχτυωτά, από σύρματα από σίδηρο ή χάλυβα.	0	49.067	-
7315' Αλυσίδες και μέρη αυτών, από σίδηρο ή χάλυβα.	0	57.750	-
7318' Βίδες, μπουλόνια, περικόχλια (παξιμάδια), καρφιά μακριά με σπείρωμα (στριφόνια), άγκιστρα με σπείρωμα, καζανόκαρφα (πριτσίνια), κοπίλιες, σφήνες, ροδέλες (ό. συμπ. τα γκρόβερ και οι ασφαλειοδοκτύλιοι) και παρόμοια είδη, από σίδηρο ή χάλυβα.	44.007	29.049	-33,99%
7321' Θερμάστρες, λέβητες με εστία, μαγειρεία (έστω και εκείνα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν βοηθητικά για την κεντρική θέρμανση), σχάρες ψησίματος, μαγκάλια, καμινάτα υγραερίου, θερμαντήρες φαγητών και παρόμοιες μη ηλεκτρικές συσκευές για οικιακή χρήση.	18.159	39.025	+114,91%
7324' Είδη υγιεινής ή ευπρεπισμού και τα μέρη αυτών, από σίδηρο ή χάλυβα.	327.259	265.182	-18,97%
7325' Τεχνουργήματα από σίδηρο ή χάλυβα, που έχουν χυτευθεί, π.δ.κ.α.	0	1.800	-
7326' Τεχνουργήματα από σίδηρο ή χάλυβα, π.δ.κ.α. (εκτός εκείνων που έχουν χυτευθεί).	28.576	10.139	-64,52%
74 ΧΑΛΚΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΑΛΚΟ			

7402' Χαλκός μη καθαρισμένος. Ανοδοί από χαλκό για τον ηλεκτρολυτικό καθαρισμό.	21.335	1.055	-95,06%
7411' Σωλήνες από χαλκό	1.102.295	1.446.236	+31,20%
7415' Περόνες, καρφιά, πινέζες, συνδετήρες παντός τύπου (εκτός τους συνδετήρες της κλάσης 8305) και παρόμοια είδη, από χαλκό ή με στέλεχος από σίδηρο ή χάλυβα και κεφάλι από χαλκό.	0	172	-
7419' Τεχνουργήματα από χαλκό, π.δ.κ.α.	0	15.213	-
76 ΑΡΓΙΛΙΟ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΡΓΙΛΙΟ			
7604' Ράβδοι και είδη με καθορισμένη μορφή, από αργίλιο, π.δ.κ.α.	93.338	12.755	-86,33%
7606' Ελάσματα και ταινίες, από αργίλιο, με πάχος > 0,2 mm (εκτός από ανεπτυγμένα ελάσματα και ταινίες).	170.183	390.894	+129,69%
7607' Φύλλα και λεπτές ταινίες, από αργίλιο, έστω και τυπωμένα ή επικολλημένα σε χαρτί, χαρτόνι, πλαστική ύλη ή παρόμοια υποθέματα), με πάχος (χωρίς το υπόθεμα) <= 0,2 mm.	542.861	1.400.442	+157,97%
7610' Κατασκευές και μέρη κατασκευών από αργίλιο	358.505	288.825	-19,44%
7616' Τεχνουργήματα από αργίλιο, π.δ.κ.α.	84.358	92.430	+9,57%
83 ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΑ ΜΕΤΑΛΛΑ			
8302' Σιδηρικά και παρόμοια είδη, από κοινά μέταλλα, για έπιπλα, πόρτες, σκάλες, παράθυρα, παντζούρια, αμαξώματα, ιπποσκευή, βαλίτσες, κιβώτια ταξιδίων ή άλλα παρόμοια είδη.	37.763	8.896	-76,44%
84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ			
8409' Μέρη που αναγνωρίζονται ότι προορίζονται αποκλειστικά ή κύρια για εμβολοφόρους κινητήρες εσωτερικής καύσης, π.δ.κ.α.	356.552	171.053	-52,03%
8412' Κινητήρες και κινητήριες μηχανές (εκτός από ατμοστροβίλους, εμβολοφόρους κινητήρες εσωτερικής καύσης, υδραυλικούς στροβίλους, υδραυλικούς τροχούς, στροβίλους δι'αερίου και ηλεκτρικούς κινητήρες).	0	48.762	-
8413' Αντλίες για υγρά, έστω και με μετρική διάταξη.	17.356	17.705	+2,01%
8414' Αεραντλίες ή αντλίες κενού (εκτός των ανυψωτών μειγμάτων αερίων αντλίες γαλακτώματος).	5.005	6.750	+34,87%

8416' Καυστήρες για εστίες που λειτουργούν με υγρά καύσιμα, με στερεά καύσιμα σε σκόνη ή με αέρια. Αυτόματες εστίες.	0	2.698	-
8418' Ψυγεία και καταψύκτες τύπου ντουλαπιού, καταψύκτες και ψυκτικές συσκευές βαθείας ψύξεως τύπου κιβωτίου και άλλο υλικό, μηχανές και συσκευές για την παραγωγή ψύχους, με ηλεκτρικό ή άλλο εξοπλισμό.	47.591	43.687	-8,20%
8419' Συσκευές και διατάξεις, έστω και ηλεκτρικά θερμαινόμενες, για την επεξεργασία υλών με μεθόδους που απαιτούν αλλαγή της θερμοκρασίας.	3.579.844	5.099.184	+42,44%
8421' Μηχανές και συσκευές φυγόκεντρες, ό. συμπ. οι μηχανές στιψίματος (εκτός εκείνων για το διαχωρισμό ισοτόπων).	46.344	3.209.720	+6825,86%
8424' Μηχανικές συσκευές, έστω και χειροκίνητες, για τη διασπορά, εκτόξευση ή ψεκασμό υγρών ή σκόνης, π.δ.κ.α. Πυροσβεστήρες.	1.033.421	802.366	-22,36%
8428' Μηχανές και συσκευές για την ανύψωση, τη φόρτωση, την εκφόρτωση ή τη μετακίνηση.	100.830	38.148	-62,17%
8481' Ρυθμιστικοί κρουνοί και παρόμοιες συσκευές για άκαμπτους ή εύκαμπτους σωλήνες, ατμολέβητες, δεξαμενές, κάδους ή παρόμοια δοχεία.	80.215	36.416	-54,60%
85 ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ ΗΛΕΚΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥΣ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ Ή ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΗΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΚΑΙ ΜΕΡΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΣΚΕΥΩΝ ΑΥΤΩΝ.			
8536' Συσκευές ηλεκτρικές, για το κλείσιμο, τη διακοπή, την προστασία ή τη σύνδεση ηλεκτρικών κυκλωμάτων.	2.291	3.040	+32,69%
8538' Μέρη που αναγνωρίζονται ότι προορίζονται αποκλειστικά ή κύρια για συσκευές της κλάσης 8535, 8536 ή 8537, π.δ.κ.α.	12.386	6.666	-46,18%
8539' Λαμπτήρες πυράκτωσης και εκκένωσης, ό. συμπ. τα είδη με την ονομασία φάροι και προβολείς σφραγισμένοι, λαμπτήρες υπεριωδών ή υπέρυθρων ακτίνων και λαμπτήρες τόξου, ηλεκτρικοί.	0	3.076	-
8540' Ηλεκτρονικοί σωλήνες θερμής καθόδου, ψυχρής καθόδου και φωτοκαθόδου.	1.770	6.179	+249,10%
8541' Δίοδοι, τρανζίστορ και παρόμοιες διατάξεις με ημιαγωγό. Φωτοευαίσθητες διατάξεις με ημιαγωγό, ό. συμπ. τα φωτοστοιχεία.	0	44.134	-

8544' Σύρματα και καλώδια (ό. συμπ. τα ομοαξονικά καλώδια) για ηλεκτροτεχνική χρήση, μονωμένα (έστω και μονωμένα με φωτοευαίσθητο βερνίκι ή οξειδωμένα ηλεκτρολυτικά) και άλλοι μονωμένοι ηλεκτρικοί αγωγοί, έστω και με εξαρτήματα σύνδεσης.	569.738	641.633	+12,62%
94 ΕΠΙΠΛΑ, ΕΠΙΠΛΑ ΙΑΤΡΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΑ. ΕΙΔΗ ΚΛΙΝΟΣΤΡΩΜΝΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΦΩΤΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑ Ή ΔΕΝ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΑΛΛΟΥ. ΛΑΜΠΕΣ-ΡΕΚΛΑΜΕΣ, ΦΩΤΕΙΝΑ ΣΗΜΑΤΑ, ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΕΙΔΗ. ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ			
9401' Καθίσματα (εκτός εκείνων που προορίζονται για την ιατρική, την οδοντιατρική, την κτηνιατρική ή τη χειρουργική της κλάσης 9402).	82.131	83.067	+1,14%
9403' Έπιπλα (εκτός από καθίσματα και έπιπλα για την ιατρική, την οδοντιατρική, την κτηνιατρική ή τη χειρουργική). Μέρη αυτών, π.δ.κ.α.	70.945	74.872	+5,54%
9404' Σομιέδες (εκτός από σπειρώματα για καθίσματα). Είδη κλινოსτρωμνής και παρόμοια προϊόντα.	666.412	493.045	-26,01%
9405' Συσκευές φωτισμού (ό. συμπ. οι προβολείς) και τα μέρη αυτών, που δεν κατονομάζονται ούτε περιλαμβάνονται αλλού.	23.446	127.616	+444,30%
ΣΥΝΟΛΟ	27.144.483	47.211.962	+73,92%
ΜΕΡΙΔΙΟ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	18,54%	15,48%	-16,50%
ΣΥΝΟΛΟ (εκτός από άσφαλτο)	21.745.328	33.804.873	+55,46%
ΜΕΡΙΔΙΟ ΤΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ (εκτός από άσφαλτο) ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	14,86%	11,09%	- 25,35%

Από τα 20 πρώτα εξαγόμενα ελληνικά προϊόντα στο Μαρόκο (εξαγωγές άνω του 1 εκ. €, σε δασμολογική κλάση CN8), τα 9 αποτελούν υλικά κατασκευών και κτιριακού εξοπλισμού, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα.

Κυριότερα εξαγόμενα υλικά κατασκευών και κτιριακού εξοπλισμού προς το Μαρόκο (CN8 – 2022)

Κατάταξη μεταξύ των 20 πρώτων εξαγόμενων προϊόντων	CN2	CN4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ CN4	CN8	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ CN8	Εξαγωγές σε € το 2022
4	27 ΟΡΥΚΤΑ ΚΑΥΣΙΜΑ, ΟΡΥΚΤΑ ΛΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΞΗΣ ΑΥΤΩΝ. ΑΣΦΑΛΤΩΔΕΙΣ ΥΛΕΣ. ΚΕΡΙΑ ΟΡΥΚΤΑ	2713	Οπτάνθρακας (κοκ) από πετρέλαιο, άσφαλτος από πετρέλαιο και άλλα υπολείμματα των λαδιών πετρελαίου ή των ασφαλτούχων ορυκτών	27132000	Άσφαλτος από πετρέλαιο	13.407.089 €
8	39 ΠΛΑΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΥΛΕΣ	3920	Άλλες πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες, από πλαστικές ύλες μη κυψελώδεις, μη ενισχυμένες ούτε με απανωτές στρώσεις ούτε όμοια συνδυασμένες με άλλες ύλες, χωρίς υπόθεμα	39201089	Πλάκες, φύλλα, μεμβράνες, ταινίες και λουρίδες από μη κυψελώδη πολυμερή του αιθυλενίου	3.469.901 €
9	68 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΕΤΡΕΣ, ΓΥΨΟ, ΤΣΙΜΕΝΤΟ, ΑΜΙΑΝΤΟ, ΜΑΡΜΑΡΥΓΙΑ Ή ΑΝΑΛΟΓΕΣ ΥΛΕΣ	6802	Πέτρες κατάλληλες για λάξευση ή για την οικοδομική (άλλες από αυτές του σχιστόλιθου) επεξεργασμένες και τεχνουργήματα από τις πέτρες αυτές, με εξαίρεση εκείνες της κλάσης 6801.	68022100	Μάρμαρο, τραβερτίνη και αλάβαστρο και τεχνουργήματα από αυτές, απλώς λαξευμένα ή πριονισμένα	3.369.456 €
11	84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΛΗΡΩΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	8421	Μηχανές και συσκευές φυγόκεντρες, στις οποίες περιλαμβάνονται και τα φυγόκεντρικά στραγγιστήρια και στεγνωτήρια. Συσκευές για τη διήθηση ή το καθάρισμα των υγρών ή αερίων.	84212100	Για τη διήθηση ή το καθάρισμα των νερών	3.156.939 €

13	84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	8419	Συσκευές και διατάξεις, έστω και αν θερμαίνονται με ηλεκτρισμό (με εξαίρεση τους κλιβάνους και τις άλλες συσκευές της κλάσης 8514), για την επεξεργασία υλών με μεθόδους που απαιτούν αλλαγή της θερμοκρασίας	84191200	Ηλιακοί θερμοσίφωνες	2.910.101 €
14	73 ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΧΥΤΟΣΙΔΗΡΟ, ΣΙΔΗΡΟ Ή ΧΑΛΥΒΑ	7309	Δεξαμενές, βαρέλια, κάδοι και παρόμοια δοχεία, για όλες τις ύλες (με εξαίρεση τα πιεσμένα ή υγροποιημένα αέρια), από χυτοσίδηρο, σίδηρο ή χάλυβα, με χωρητικότητα που υπερβαίνει τα 300 l, χωρίς μηχανικές ή θερμικές διατάξεις, έστω και με εσωτερική επένδυση ή θερμομόνωση.	73090090	Δεξαμενές, βαρέλια, κάδοι και παρόμοια δοχεία, από σίδηρο ή χάλυβα, για στερεά, με χωρητικότητα > 30	2.480.753 €
17	84 ΠΥΡΗΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΤΗΡΕΣ, ΛΕΒΗΤΕΣ, ΜΗΧΑΝΕΣ, ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΕΣ ΕΠΙΝΟΗΣΕΙΣ. ΜΕΡΗ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ Ή ΣΥΣΚΕΥΩΝ	8419	Συσκευές και διατάξεις, έστω και αν θερμαίνονται με ηλεκτρισμό (με εξαίρεση τους κλιβάνους και τις άλλες συσκευές της κλάσης 8514), για την επεξεργασία υλών με μεθόδους που απαιτούν αλλαγή της θερμοκρασίας.	84191900	Δεξαμενές θερμού νερού και ταχυθερμοσίφωνες, μη ηλεκτρικοί (εκτός από ταχυθερμοσίφωνες με αέριο	2.011.723 €

18	32 ΔΕΨΙΚΑ ΚΑΙ ΒΑΦΙΚΑ ΕΚΧΥΛΙΣΜΑΤΑ. ΤΑΝΝΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ ΤΟΥΣ. ΧΡΩΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΧΡΩΣΤΙΚΕΣ ΥΛΕΣ, ΧΡΩΜΑΤΑ ΕΠΙΧΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΕΡΝΙΚΙΑ. ΜΑΣΤΙΧΕΣ (ΣΤΟΚΟΙ). ΜΕΛΑΝΙΑ	3204	Χρωστικές ύλες συνθετικές οργανικές, έστω και καθορισμένης χημικής σύστασης. Παρασκευάσματα που αναφέρονται στη σημείωση 3 του κεφαλαίου αυτού, με βάση συνθετικές οργανικές χρωστικές ύλες.	32041900	Χρωστικές ύλες συνθετικές οργανικές (εκτός από χρωστικές σε διασπορές, όξινες, ισχυρώς διαπεραστικές	1.459.863 €
20	44 ΞΥΛΕΙΑ, ΞΥΛΟΚΑΡΒΟΥΝΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΞΥΛΟ	4411	Πλάκες-διαφράγματα από ίνες ξύλου ή άλλες ξυλώδεις ύλες, έστω και συσσωματωμένες με ρητίνες ή άλλα οργανικά συνδετικά	44119210	Μη επεξεργασμένες μηχανικά ούτε με επιφανειακή επικάλυψη	1.074.965 €

Από τα συνολικά 304,8 εκ. € ελληνικές εξαγωγές προς το Μαρόκο, το 2022 (σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ), τα 240,94 εκ. € αποτελούν ελληνικές εξαγωγές πετρελαιοειδών (79% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών το 2022, 225,6% αύξηση σε σχέση με το 2021). Από το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών πετρελαιοειδών, τα 13.407.089 € αποτελούν εξαγωγές **ασφάλτου από πετρέλαιο**, καθιστώντας το συγκεκριμένο δομικό υλικό το σημαντικότερο εξαγόμενο δομικό υλικό από την Ελλάδα στο Μαρόκο (4,3% των συνολικών εξαγωγών), και το τέταρτο σημαντικότερο ελληνικό εξαγόμενο προϊόν προς το Μαρόκο γενικά. Παρουσιάζοντας αύξηση περίπου 150% σε σχέση με το 2021, οι εξαγωγές ασφάλτου από πετρέλαιο κατέγραψαν το περασμένο έτος την ιστορικά υψηλότερη αξία εξαγωγών.

Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα αποτελεί, παραδοσιακά, τον τρίτο σημαντικότερο προμηθευτή του όσον αφορά την ασφαλτο από πετρέλαιο (174.822.527 DH το 2022), μετά την Ισπανία (997.704.246 DH το 2022) και την Ιταλία (267.931.263 DH το 2022). Σύμφωνα με την ίδια πηγή, οι ελληνικές εξαγωγές ασφάλτου από πετρέλαιο (δασμολογικός κωδικός 2713200000 βάσει μαροκινού τελωνειακού συστήματος), κατά την περίοδο 2010-2022, αποτυπώθηκαν ως εξής:

Έτος	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Αξία εξαγωγών σε DH	41.048.947	126.374.213	125.709.951	105.135.434	48.635.052	174.822.527

Πηγή: Office des changes

Από τα προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2022, σε συνδυαστική ανάλυση με τα αντίστοιχα προσωρινά στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, όσον αφορά τα κύρια εξαγόμενα δομικά υλικά βάσει 8-ψήφιας ανάλυσης, συγκρατούνται, επίσης, τα ακόλουθα:

- Από τα 10,77 εκ. € ελληνικών εξαγωγών συσκευών και λεβήτων, τα 5.099.184 € (αύξηση 43% σε σχέση με το 2021) αφορούν εξαγωγές **θερμοσιφώνων** και δεξαμενών θερμού

νερού και τα 3.209.720 € εξαγωγές συσκευών φιλτραρίσματος νερού. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα αποτελεί, παραδοσιακά, τον σημαντικότερο προμηθευτή ηλιακών θερμοσιφώνων του Μαρόκου, δασμολογικής κλάσης 84.19.12.00 βάσει μαροκινού τελωνειακού συστήματος (49.121.152 DH το 2022), με την Πορτογαλία (16.141.467 DH το 2022) και την Τουρκία (13.991.790 DH το 2022) να ακολουθούν στην δεύτερη και τρίτη θέση, αντίστοιχα, καθώς, επίσης, και τον σημαντικότερο προμηθευτή ανταλλακτικών ηλιακών θερμοσιφώνων, δασμολογικής κλάσης 84.19.90.10.10 (8.089.761 DH το 2022).

- Από τα 6,63 εκ. € ελληνικών εξαγωγών πλαστικών, το 2022, τα 4.332.573 αφορούσαν εξαγωγές **πλακών, φύλλων, μεμβρανών, ταινιών και λουρίδων, από πλαστικές ύλες μη κυψελώδεις** (αύξηση 54% σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα, με εξαγωγές 13.204.134 DH, το 2022, αποτέλεσε τον σημαντικότερο προμηθευτή του δασμολογικού κωδικού 3920.10.00.23 βάσει μαροκινού τελωνειακού συστήματος, με την Γαλλία (5 090 565 DH), την Τουρκία (3.027.146 DH), την Ινδία (2.172.500 DH), την Ισπανία (1.924.136 DH), την Σαουδική Αραβία (1.563.310 DH) και την Ιταλία (341.142 DH) να ακολουθούν, με μεγάλη διαφορά. Όσον αφορά τον δασμολογικό κωδικό 3920.10.00.25, βάσει των ίδιων στοιχείων, οι ελληνικές εξαγωγές, το προηγούμενο έτος, έφτασαν τις 27.619.019 DH, μετά την Ισπανία (182.608.175 DH), την Σαουδική Αραβία (153.645.378 DH), την Τουρκία (55.982.713 DH), την Τυνησία (44.193.260 DH) και την Πολωνία (34.927.839 DH).
- Από τα 4,18 εκ. € ελληνικών εξαγωγών τεχνουργημάτων από σίδηρο και χάλυβα, το 2022, τα 2.480.753 αφορούσαν **δεξαμενές και βαρέλια** (αύξηση 343% σε σχέση με το 2021), με τους **σωλήνες από σίδηρο ή χάλυβα** να ακολουθούν, φτάνοντας τα 719.654 €, παρά την εφαρμογή σχετικού πρόσθετου δασμού διασφάλισης στις εισαγωγές στο Μαρόκο των συγκεκριμένων προϊόντων. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα με εξαγωγές 5.579.250 DH, το 2022, αποτέλεσε τον σημαντικότερο προμηθευτή σωλήνων που χρησιμοποιούνται για αγωγούς πετρελαίου και αερίου μεγάλου μήκους (δασμολογική κλάση 7305.12.99.00 βάσει μαροκινού τελωνειακού συστήματος), με την Γερμανία (537.768 DH το 2022), τις ΗΠΑ (332.266 DH για το 2022) και την Ιαπωνία (231.509 DH το 2022) να ακολουθούν, με μεγάλη διαφορά. Παρά το γεγονός ότι στα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δεν εμφανίζονται ελληνικές εξαγωγές ειδών οικιακής χρήσης από σίδηρο ή χάλυβα προς το Μαρόκο, σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, οι εν λόγω ελληνικές εξαγωγές έφτασαν τα 32.857.200 DH, αποτελώντας από τα πλέον εξαγόμενα ελληνικά προϊόντα για το 2022.
- Από τα 4,14 εκ. € ελληνικών εξαγωγών τεχνουργημάτων από πέτρα γύψο και τσιμέντο, το 2022, τα 3.369.456 € αφορούν εξαγωγές **μαρμάρου, τραβερτίνη και αλάβαστρου** (αύξηση 58% σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής υπηρεσίας του Μαρόκου, με εξαγωγές 36.126.369 DH η Ελλάδα διατήρησε την κατάταξή της (παραδοσιακά) ως ο πέμπτος σημαντικότερος προμηθευτής μαρμάρου του Μαρόκου (δασμολογικός κωδικός 68.02.91.00.10), μετά την Τουρκία (253.724.885 DH το 2022), την Ιταλία (213.676.983 DH το 2022), την Ισπανία (122.680.215 DH το 2022) και την Αίγυπτο (114.446.267 DH το 2022).

Ελληνικές εξαγωγές μαρμάρου προς το Μαρόκο

Έτος	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Αξία εξαγωγών σε DH	9.498.781	12.946.758	18.652.514	10.544.300	28.081.999	36.126.369

Πηγή: Office des Changes

- Από τα 2,18 εκ. € ελληνικών εξαγωγών τεχνουργημάτων αργιλίου, τα 1.400.442 € αφορούσαν εξαγωγές **φύλλων και λεπτών ταινιών από αργίλιο** (αύξηση +158% το 2022, σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα, το προηγούμενο έτος, αποτέλεσε, τον πέμπτο σημαντικότερο προμηθευτή της σχετικής δασμολογικής κλάσης 7607.19.00.00 (11.254.051 DH), μετά την Γαλλία (148.276.966), την Κίνα (97.166.830 DH), την Αυστρία (24.066.447 DH) και την Γερμανία (23.153.664 DH).
- Από τα 1,51 εκ. € ελληνικών εξαγωγών χρωμάτων, το 2022, τα 1.459.863 € αφορούσαν εξαγωγές **χρωστικών υλών συνθετικών οργανικών, έστω και καθορισμένης χημικής σύστασης** (αύξηση 50% σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα αποτελεί τον τρίτο σημαντικότερο προμηθευτή του δασμολογικού κωδικού 3206.19.00.00 (7.762.133 DH το 2022), μετά την Κίνα (28.142.030 DH το 2022) και την Ισπανία (7.923.981 DH το 2022).
- Από τα 1,46 εκ. € ελληνικών εξαγωγών τεχνουργημάτων χαλκού, το 2022, τα 1.446.236 € αφορούσαν εξαγωγές **σωλήνων από χαλκό** (αύξηση 31% σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα, το προηγούμενο έτος, αποτέλεσε τον δεύτερο σημαντικότερο προμηθευτή σωλήνων με δασμολογική κλάση 7411.10.00.29 στο μαροκινό τελωνειακό σύστημα (5.552.429 DH το 2022), με μικρή διαφορά από την Ισπανία (5.973.952 DH το 2022). Όσον αφορά τον δασμολογικό κωδικό 7411.10.00.90, η Ελλάδα κατετάγη 6^η, με εξαγωγές 10.850.089 DH, μετά τις Ισπανία, Ιταλία, Γερμανία, Τουρκία και Ισπανία.
- Από τα 1,11 εκ. € ελληνικών εξαγωγών ξυλείας και τεχνουργημάτων ξύλου, το 2022, τα 1.074.965 € αφορούν **ξύλινα πάνελ** (αύξηση 153% σε σχέση με το 2021). Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου, η Ελλάδα, το προηγούμενο έτος, αποτέλεσε τον τέταρτο σημαντικότερο προμηθευτή της δασμολογικής κλάσης 4411.13.00.90, μετά την Τουρκία (58.000.081 DH), την Ισπανία (34.825.733) και την Πορτογαλία (25.508.844), και τον πέμπτο σημαντικότερο προμηθευτή της δασμολογικής κλάσης 4411.14.00.90 (6.231.328 DH), μετά από την Τουρκία (487.581.363 DH), την Ισπανία (157.309.925 DH), την Πορτογαλία (62.795.490 DH) και την Ρουμανία (35.597.830 DH).

Παρατηρείται, ότι ο τομέας των δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού κατατάσσεται ως ο δεύτερος σημαντικότερος τομέας ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο, μετά τα ορυκτά καύσιμα, με, κατά μέσο όρο, σταθερή αύξηση των εξαγωγών, εκτός από την περίοδο του Covid-19. Σε αυτό το πλαίσιο, και δεδομένης της σταθερής δυναμικής που γνωρίζει ο κλάδος των κατασκευών και δημοσίων έργων στο Μαρόκο, σε συνδυασμό με τις εκτεταμένες εισαγωγές που πραγματοποιεί η χώρα (περίπου 2,11 δισ. € το 2021), και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ελληνικών δομικών υλικών (σχέση τιμής-ποιότητας), εντοπίζεται ευρύ περιθώριο περαιτέρω ανάπτυξης των ελληνικών

εξαγωγών δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού (όπως άσφαλτος, πέτρες, μάρμαρα, χρώματα, μονωτικά, πάνελ, επιχρίσματα, σωλήνες, γεωμεμβράνες, μεταλλικά τεχνουργήματα, εργαλεία, ηλεκτρολογικός και υδραυλικός εξοπλισμός, εγκαταστάσεις κλιματισμού, είδη υγιεινής, συσκευές, συστήματα ασφαλείας, συστήματα αυτοματισμού, συστήματα σκίασης κ.α.).

Υπογραμμίζεται ότι βάσει των επιχειρηματικών ηθών του Μαρόκου, η διαπροσωπική επαφή κρίνεται απαραίτητη για την έναρξη και την επιτυχή συνέχιση των συνεργασιών. Συνεπώς, η συμμετοχή σε εκθέσεις του κλάδου των δομικών υλικών, που πραγματοποιούνται στην χώρα, και η πραγματοποίηση περιοδικών επαγγελματικών ταξιδιών, μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά στον εντοπισμό αξιόπιστων συνεργατών και την οικοδόμηση μακροχρόνιων συνεργασιών.

Η μεγαλύτερη Έκθεση του κατασκευαστικού τομέα στο Μαρόκο είναι η Διεθνής Έκθεση Κατασκευών και Δομικών Υλικών “Salon International du Bâtiment”, στην El Jadida, η οποία τελεί υπό την αιγίδα του Βασιλιά Mohammed VI και συνδιοργανώνεται από το Υπουργείο Εθνικής Χωροταξίας, Πολεοδομίας, Στέγασης και Αστικής Πολιτικής και την Μαροκινή Υπηρεσία για την Ανάπτυξη των Επενδύσεων και των Εξαγωγών (AMDIE). Η Έκθεση πραγματοποιείται ανά διετία και η επόμενη (19^η) διοργάνωση προγραμματίζεται για τον Νοέμβριο του 2024. Στην τελευταία διοργάνωση, τον Νοέμβριο του 2022, συμμετείχαν 500 εκθέτες, από 40 χώρες, και πάνω από 150.000 επισκέπτες.

Σημειώνεται το ενδιαφέρον που έχει εκδηλωθεί από τους διοργανωτές της Διεθνούς Έκθεσης Κατασκευών και Δημοσίων Έργων « BTP Expo & Forum du BTP » , στην El Jadida, για συμμετοχή ελληνικών επιχειρήσεων, με προνομιακές τιμές ενοικίασης εκθεσιακού χώρου. Η συγκεκριμένη έκθεση τελεί υπό την αιγίδα του Βασιλιά Mohammed VI και διοργανώνεται από την Εθνική Ομοσπονδία Κατασκευών και Δημοσίων Έργων (Fédération Nationale du Bâtiment et des Travaux Publics - FNBTP), με την συνεργασία του Συνδέσμου Εισαγωγέων Υλικών Κατασκευών και Δημοσίων Έργων (Association des Importateurs de Matériels de BTP -AIM BTP). Η επόμενη (6^η) διοργάνωση προγραμματίζεται για τον Δεκέμβριο του 2023.

Τέλος, αναφέρεται ότι δεδομένων των στενών εμπορικών σχέσεων του Μαρόκου με άλλες αφρικανικές χώρες, και ειδικά στον τομέα των δομικών υλικών, η συνεργασία με μαροκινούς εισαγωγείς και διανομείς μπορεί να αποδειχθεί ωφέλιμη, όσον αφορά όχι μόνο την εσωτερική αγορά του Μαρόκου, αλλά και άλλες αγορές της αφρικανικής ηπείρου, κυρίως της Δυτικής Αφρικής.

E.2 Δυναμική συνθηκών ανταγωνισμού στην μαροκινή αγορά δομικών υλικών

Οι επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στις παγκόσμιες αλυσίδες ανεφοδιασμού, είχαν ως αποτέλεσμα την ανάδειξη της υγειονομικής, διατροφικής και βιομηχανικής ασφάλειας και αυτάρκειας, ως βασικής εθνικής προτεραιότητας για το Μαρόκο. Η αύξηση των μη δασμολογικών εμποδίων στο Μαρόκο, ειδικά όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα (μέτρα εμπορικής άμυνας, περιορισμοί, προδιαγραφές, πιστοποιητικά), τα τελευταία χρόνια, σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την συνεπή επιδίωξη της χώρας για ενίσχυση της βιομηχανικής της βάσης (“Made in Morocco”) και μείωση του εμπορικού ελλείμματος.

Η συγκεκριμένη τάση ενίσχυσης της βιομηχανικής αυτάρκειας ισχύει και όσον αφορά τα δομικά υλικά, δεδομένης της ύπαρξης συναφούς εγχώριας παραγωγής με αξιόλογες προοπτικές. Σταθερό αίτημα των Επαγγελματικών Ενώσεων του κλάδου κατασκευών και δομικών υλικών είναι η ακόμη πιο αποφασιστική κρατική παρέμβαση προς 1) ενίσχυση της εξωστρέφειας του κλάδου, μέσω

παροχής διευκολύνσεων και χρηματοδότησης (ειδικώς του ενεργειακού κόστους και του κόστους των πρώτων υλών), και 2) προστασία της παρουσίας της εγχώριας παραγωγής στην μαροκινή αγορά, μέσω υιοθέτησης πιο αυστηρών προδιαγραφών, μέτρων εμπορικής άμυνας και μέτρων υποκατάστασης των σχετικών εισαγωγών.

Ενδεικτικό είναι το γεγονός, ότι η πρόσφατη μελέτη της Στατιστικής Υπηρεσίας του Μαρόκου με τίτλο «Ο τομέας των δομικών υλικών: Επιδόσεις και δυνατότητες ανάπτυξης», καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι η εγχώρια παραγωγή θα μπορούσε, με την υιοθέτηση κατάλληλων μέτρων προστασίας και ενίσχυσής της, να υποκαταστήσει, μεσοπρόθεσμα, σημαντικό μέρος των εισαγωγών δομικών υλικών, ύψους 21 δισ. DH (περίπου 2,1 δισ. €).

Προς τούτο, η Στατιστική Υπηρεσία προτείνει μία πιο αποφασιστική προσέγγιση από πλευράς εμπορικής πολιτικής του Μαρόκου, σε σχέση με την συστηματική ενεργοποίηση των ρητρών προστασίας, που προβλέπονται στις Εμπορικές Συμφωνίες (για παράδειγμα με ΕΕ, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Τουρκία, Αραβικό Σύνδεσμο, ΗΑΕ), σε συνδυασμό με εφαρμογή αμοιβαιότητας όσον αφορά τόσο τις δασμολογικές, όσο και τις μη δασμολογικές ρυθμίσεις (πρότυπα ποιότητας και οικολογικά πρότυπα).

Αναφορικά με την εξωστρέφεια της μαροκινής βιομηχανίας δομικών υλικών, η Στατιστική Αρχή υπογραμμίζει ότι μπορεί να επιτύχει ακόμη πιο φιλόδοξους εξαγωγικούς στόχους, ιδίως μέσω 1) «πράσινου» μετασχηματισμού της παραγωγικής διαδικασίας (αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και μείωση των ανθρακούχων εκπομπών), 2) ενίσχυσης της παραγωγής υλικών υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας, 3) αποτελεσματικής ανάπτυξης χρηματοδοτικών, φορολογικών και τραπεζικών κινήτρων, προς επίτευξη διαρθρωτικού εκσυγχρονισμού και ενίσχυση της εξωστρέφειας.

Συναφώς, δεδομένου ότι η παγκόσμια αγορά δομικών υλικών αποτιμάται σε περισσότεροι από 600 δισ. \$ ετησίως, ρεαλιστικό στόχο, σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία του Μαρόκου, αποτελεί η επίτευξη μεριδίου συμμετοχής στην παγκόσμια αγορά 0,5% έως το 2026, επιδίωξη η οποία μεταφράζεται σε πολλαπλασιασμό επί 6 των μαροκινών εξαγωγών δομικών υλικών, φτάνοντας σε αξία περίπου τα 3 δισ. \$.

Περαιτέρω, σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Ομοσπονδίας Δομικών Υλικών του Μαρόκου, κ. David Tolodano, προτεραιότητα για τους επαγγελματίες του κλάδου αποτελεί η ενίσχυση των εξαγωγών (κυρίως προς την Αφρική), με τα κεραμικά είδη υγιεινής, το μάρμαρα και τα πλακάκια να αποτελούν έντονα εξωστρεφείς τομείς. Σύμφωνα με τον ίδιο, η υποκατάσταση των εισαγωγών έπεται σε σπουδαιότητα της ενίσχυσης της εξωστρέφειας, δεδομένου του πολύ έντονου ανταγωνισμού που οι μαροκινές βιομηχανίες αντιμετωπίζουν, εντός της μαροκινής αγοράς, από γειτονικές μεσογειακές χώρες (πχ. Ισπανία, Τουρκία), ο οποίος δεν είναι εύκολα περιορίσιμος.

Συνάγεται, συναφώς, ότι οι συνθήκες ανταγωνισμού στην μαροκινή αγορά, αφενός σχετίζονται με τα καλά εγκατεστημένα δίκτυα διανομής ανταγωνιστικών προϊόντων άλλων χωρών της περιοχής, όπως φάνηκε από την παρουσίαση των βασικών προμηθευτών της χώρας, και, αφετέρου, εξαρτώνται, σε ορισμένο βαθμό, από το εύρος και την φύση των μελλοντικών μέτρων προστασίας και στήριξης της εγχώριας παραγωγής, τα οποία ενδεχομένως υιοθετηθούν.

Παρά ταύτα, βάσει των ισχυουσών, επί του παρόντος, ρυθμίσεων και λαμβάνοντας υπόψη το ευνοϊκό δασμολογικό καθεστώς εισαγωγής ευρωπαϊκών βιομηχανικών προϊόντων στο Μαρόκο,

καθώς και την υψηλή ποιότητα των ελληνικών δομικών υλικών (συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με εγχωρίως παραγόμενα και άλλα εισαγόμενα υλικά), τα περιθώρια ενίσχυσης και διαφοροποίησης των ελληνικών εξαγωγών δομικών υλικών και, εν γένει, προϊόντων κτιριακού εξοπλισμού, είναι ευρέα, εφόσον επιδιωχθεί συστηματικά διείσδυσή τους στην μαροκινή αγορά.

Ο ανταγωνισμός, που υπάρχει από ισπανικά, γαλλικά, ιταλικά, κινεζικά και τουρκικά προϊόντα και επιχειρήσεις, τόσο μέσω εδώ εγκατεστημένων θυγατρικών, όσο και εκτεταμένων εξαγωγών, δεν αποκλείει τα περιθώρια διείσδυσης ελληνικών προϊόντων, εφόσον διατεθούν ο απαραίτητος χρόνος και οι απαιτούμενοι πόροι, δεδομένης της ετοιμότητας των μαροκινών επιχειρηματιών να εντοπίσουν και να αξιοποιήσουν νέες ευκαιρίες. Ο παράγοντας εξοικονόμησης κόστους αγοράς, καθώς και η ικανότητα προσαρμογής στα συναλλακτικά ήθη της χώρας και ανάπτυξης ειλικρινών διαπροσωπικών σχέσεων πρέπει να θεωρούνται ως καθοριστικές παράμετροι για την τελική επιλογή συνεργάτη από την πλευρά των μαροκινών επιχειρηματιών.

ΣΤ. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΣΤ.1 Δασμολογικό καθεστώς - Υποχρεωτικά Πιστοποιητικά και Πρότυπα

Βάσει της Συμφωνίας Σύνδεσης ΕΕ-Μαρόκου, που υπογράφηκε το 1996 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαρτίου 2000, έχει δημιουργηθεί μεταξύ των μερών Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (Free Trade Area). Το εμπόριο βιομηχανικών προϊόντων έχει απελευθερωθεί σχεδόν πλήρως. Όλα τα προϊόντα επιβαρύνονται κατά την εισαγωγή, με Φ.Π.Α. επί της αξίας τιμολογίου CIF (συνήθως 20%) και με εισαγωγικό φόρο υπέρ τρίτων (συνήθως 0,25%).

Περισσότερες πληροφορίες για την Συμφωνία Σύνδεσης μπορούν να αναζητηθούν στην ιστοσελίδα της Αντιπροσωπείας της ΕΕ στο Μαρόκο (https://www.eeas.europa.eu/delegations/morocco_en?s=204) και για τους δασμούς και τα εισαγωγικά καθεστώτα που ισχύουν στο Μαρόκο, στην σχετική πύλη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Access to Market» (<https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/home>), καθώς και την ιστοσελίδα των Μαροκινών Τελωνείων (<https://www.douane.gov.ma/adil/>). Επισημαίνεται ότι οι δασμολογικοί κωδικοί του μαροκινού τελωνειακού συστήματος δεν ταυτίζονται πλήρως με την κατηγοριοποίηση της Συνδυασμένης Ονοματολογίας που χρησιμοποιείται από την ΕΕ (η ταύτιση φτάνει, συνήθως, ως την εξαψήφια κατηγοριοποίηση Συνδυασμένης Ονοματολογίας).

Για την εισαγωγή στο Μαρόκο βιομηχανικών προϊόντων, τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του Νόμου 24-09 του 2009 και στα οποία επιβάλλεται η εφαρμογή υποχρεωτικών τεχνικών προδιαγραφών και προτύπων (βλ. <https://www.mcinet.gov.ma/sites/default/files/liste%20NMO%20et%20reglementation%20technique%20V%2017-11-2022.pdf>), είναι απαραίτητη η έκδοση σχετικού Πιστοποιητικού Συμμόρφωσης (Certificat de Conformité), σύμφωνα με τη νέα διαδικασία διαπίστωσης της συμμόρφωσης, η οποία ισχύει από το 2021. Η εν λόγω διαδικασία διενεργείται από εγκεκριμένες εταιρίες πιστοποίησης (Applus-Fomento, Bureau Veritas, TUV Rheinland, SGS Maroc, Intertek Labtest), είτε στη χώρα εξαγωγής (στις περισσότερες περιπτώσεις) είτε στο Μαρόκο, ανάλογα με τις κατηγορίες των συγκεκριμένων ελεγχόμενων προϊόντων. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Βιομηχανίας και Εμπορίου:

<https://www.mcinet.gov.ma/fr/content/surveillance-du-march%C3%A9>

Οι Τελωνειακές Αρχές του Μαρόκου απαιτούν, στην πράξη, οι «βεβαιώσεις καταγωγής» που αφορούν το σύνολο των ευρωπαϊκών εξαγωγών, να είναι υπογεγραμμένες και σφραγισμένες από τις Τελωνειακές Αρχές των κρατών μελών, παρά το γεγονός ότι, για τους «εγγεγραμμένους εξαγωγείς», η υποχρέωση σφράγισης και υπογραφής των βεβαιώσεων καταγωγής δεν θα πρέπει να είναι απαραίτητη, σύμφωνα με την Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ – Μαρόκου και τις οδηγίες των Μαροκινών Τελωνειακών Αρχών. Σε επικοινωνία της Αντιπροσωπείας της ΕΕ στο Μαρόκο με τις Πρεσβείες των κρατών μελών, επιβεβαιώθηκε ότι το πρόβλημα είναι εκτεταμένο.

Το σύνολο των ανακοινώσεων του Υπουργείου Βιομηχανίας και Εμπορίου προς τους ενδιαφερόμενους οικονομικούς φορείς (όσον αφορά, μεταξύ άλλων, μέτρα εμπορικής άμυνας, νέες προδιαγραφές και πρότυπα, περιορισμούς κ.α.), είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.mcinet.gov.ma/fr/content/avis-et-annonces>.

ΣΤ.2 Εν ισχύ μέτρα εμπορικής άμυνας στις εισαγωγές δομικών υλικών στο Μαρόκο

Μέτρα διασφάλισης (έναντι όλων)

- Πρόσθετος δασμός 23% (ετήσια μείωση κατά 1%) στις εισαγωγές λαμαρίνων από χάλυβα θερμής έλασης, έως τον Ιούνιο του 2026 (δασμολογικές κλάσεις σε μαροκινό τελωνειακό σύστημα: 72.08, 72.11.13, 72.11.14, 7211.19, 72.25.30, 72.25.40, 72.26.20.00.11, 72.26.20.00.20, 72.26.20.00.51, 72.26.20.00.52, 72.26.20.00.59, 72.26.91, 72.26.99.80.00). Το αίτημα υπεβλήθη από την Maghreb Steel, η οποία κατέχει μερίδιο 100% της εγχώριας παραγωγής.
- Πρόσθετος δασμός 12,5% για το 2023 και 11,5% για το 2024, στις εισαγωγές λαμαρίνων από χάλυβα ψυχρής έλασης και λαμαρίνων επικάλυψης, έως τον Δεκέμβριο του 2023, εφόσον ξεπερνούν την ποσόστωση των 36.000 τόνων (δασμολογικές κλάσεις μαροκινού τελωνειακού συστήματος 7209 – με εξαίρεση 7209.76.00.20, 7209.17.00.20, 7209.18.00.20, 7209.26.00.20, 7209.27.00.20 και 7209.28.00.20), 7211(με εξαίρεση 7211.13, 7211.14, 7211.19, 7211.23.00.10, 7211.23.00.40, 7211.29.00.20 και 7211.29.00.50), 7225.50.10.00, 7225.50.90.00, 7226 (με εξαίρεση 7226.11.00 και 7226.19.00). Το αίτημα υπεβλήθη από την Maghreb Steel, η οποία κατέχει μερίδιο 100% της εγχώριας παραγωγής.
- Πρόσθετος δασμός 25% (ετήσια μείωση κατά 1%) στις εισαγωγές σωλήνων παντός είδους από σίδηρο ή χάλυβα, έως Σεπτέμβριο 2023 (δασμολογικές κλάσεις σε μαροκινό τελωνειακό σύστημα: 7306.19.10.90, 7306.19.99.00, 7306.30.10.99, 7306.30.99.00, 7306.50.10.90, 7306.50.99.00, 7306.61.10.10, 7306.61.10.90, 7306.61.90.00, 7306.69.10.00, 7306.69.99.00, 7306.90.20.12, 7306.90.20.19, 7306.90.20.22, 7306.90.20.29, 7306.90.20.39, 7306.90.90.19, 7306.90.90.99). Βρίσκεται σε εξέλιξη έρευνα επανεξέτασης για παράταση ισχύος του μέτρου διασφάλισης. Το αίτημα παράτασης υπεβλήθη από την Ένωση Κατασκευαστών Σωλήνων και Ειδών με Καθορισμένη Μορφή από Χάλυβα του Μαρόκου (Association de Fabricants de Tubes et de Profilés en Acier du Maroc), της οποίας οι 5 επιχειρήσεις-μέλη (Longofer, Comarom, Maroc Fer, Tubes et Profil, Sofafer), αντιπροσωπεύουν μερίδιο 81,43% της εγχώριας παραγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων.
- Πρόσθετος δασμός 0,55 DH/kg στις εισαγωγές ράβδων οπλισμού σκυροδέματος κυκλικής διατομής και χονδροσύρματος έως τον Οκτώβριο του 2023, εφόσον ξεπερνούν την ποσόστωση των 146.410 τόνων, όσον αφορά το χονδροσύρμα, και των 129.825 τόνων όσον αφορά τις ράβδους οπλισμού σκυροδέματος (δασμολογικές κλάσεις στο μαροκινό τελωνειακό σύστημα: 7213.97.90.00, 7274.20.90.00, 7214.99.91.00). Το αίτημα παράτασης υπεβλήθη από την Ένωση Σιδηρουργών Μαρόκου (Association des Sidérurgistes du Maroc), της οποίας οι 4 επιχειρήσεις-μέλη (Sonasid, RIVA Industrie, SomaSteel, Universal Industrial Steel) αντιπροσωπεύουν μερίδιο 81,43% της εγχώριας παραγωγής των συγκεκριμένων προϊόντων. Αναφέρεται ότι, σύμφωνα με το Συμβούλιο Ανταγωνισμού του Μαρόκου, η χώρα, το 2019, κατανάλωσε περίπου 1,2 εκ. τόνους ραβδών οπλισμού σκυροδέματος κυκλικής διατομής και 250.000-400.000 τόνους χονδροσύρματος, εκ των οποίων οι 295.000 τόνοι αντιστοιχούσαν σε εισαγωγές των συγκεκριμένων προϊόντων.
- Πρόσθετος δασμός 1,6 DH/kg στις εισαγωγές επικαλυμμένων ξύλινων πάνελ, έως τον Σεπτέμβριο του 2025, εφόσον ξεπερνούν την ποσόστωση των 33.000 τόνων, έως τον

Σεπτέμβριο του 2023, τους 33.990 τόνους έως τον Σεπτέμβριο του 2024, και τους 35.009 τόνους έως τον Σεπτέμβριο του 2025 (δασμολογικές κλάσεις σε μαροκινό τελωνειακό σύστημα: 4410.11.20.90, 4410.11 30.90, 4410.19.92.90 , 4410.19.93.90). Το αίτημα υπεβλήθη από την Cema Bois de l'Atlas (CBA), η οποία κατέχει μερίδιο 100% της εγχώριας παραγωγής.

Μέτρα anti-dumping

- Σε εξέλιξη βρίσκεται έρευνα επανεξέτασης για αναπροσαρμογή του μέτρου anti-dumping στις εισαγωγές σωλήνων PVC από την ΕΕ, το Ηνωμένο Βασίλειο και το Μεξικό. Προς το παρόν, είναι σε ισχύ προσωρινός δασμός anti-dumping 10%. Το αίτημα προήλθε από τις μαροκινές εταιρίες Sner και Plastima.

ΣΤ.3 Συμμετοχή αλλοδαπών επιχειρήσεων σε δημόσιες συμβάσεις

Το Μαρόκο δεν είναι μέλος της Συμφωνίας του ΠΟΕ για τις Δημόσιες Συμβάσεις. Σύμφωνα με το Διάταγμα Ν. 2-22-431 (8 Μαρτίου 2023), το οποίο θα τεθεί σε ισχύ από 1^η Σεπτεμβρίου του 2023, στις δημόσιες συμβάσεις έργου, υπηρεσιών και προμηθειών, μπορούν να συμμετέχουν τόσο εγχώριες, όσο και αλλοδαπές επιχειρήσεις, ωστόσο προβλέπονται σημαντικά προνόμια για την συμμετοχή εγχώριων εταιριών και την στήριξη της εθνικής παραγωγής. Ενδεικτικά, αναφέρεται ότι, βάσει της Αρχής της Εθνικής Προτίμησης (άρθρο 147), εφαρμόζεται 15% επιβάρυνση στην τιμή προσφοράς των αλλοδαπών εταιριών. Επιπλέον, προβλέπεται ότι το 30% των σχεδιαζόμενων δημοσίων συμβάσεων, ετησίως, θα αφορά μικρές και μικρο-μεσαίες επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς και αυτοαπασχολούμενους επιχειρηματίες (άρθρο 148). Προνόμια προβλέπονταν και σε προηγούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις(1998, 2007 και 2013) και Εγκυκλίου (2020) για τις Δημόσιες Συμβάσεις, χωρίς, ωστόσο, να εφαρμόζονται με συνέπεια.

ΣΤ.4 Επιπτώσεις θεσμικού πλαισίου στον ανταγωνισμό

Παρατηρείται ότι, με ζητούμενο την προστασία της εγχώριας παραγωγής (κατόπιν αιτήματος μεγάλων μαροκινών εταιριών), εφαρμόζονται ορισμένα προστατευτικά μέτρα, όσον αφορά συγκεκριμένα εγχωρίως παραγόμενα δομικά υλικά (κυρίως της βιομηχανίας χάλυβα), τόσο με την μορφή μέτρων εμπορικής άμυνας, όσο και υποχρεωτικών προδιαγραφών και προτύπων (τα οποία χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό συνέπειας στην διαπίστωση της εφαρμογής τους, ανάλογα με το αν πρόκειται για εγχώρια ή εισαγόμενα προϊόντα).

Το πλεονέκτημα υπέρ των συγκεκριμένων εγχωρίως παραγόμενων δομικών υλικών στην μαροκινή αγορά, έχει προφανή αποτελέσματα, όσον αφορά την είσοδο αντίστοιχων αλλοδαπών προϊόντων, και κατά συνέπεια τον ανταγωνισμό στον εν λόγω τομέα εμπορικής δραστηριότητας.

Όσον αφορά τις υποχρεωτικές προδιαγραφές και διατυπώσεις, αποτελούν, βεβαίως, μία επιπλέον υποχρέωση για τον εξαγωγέα, η οποία, ωστόσο, δεν θεωρείται αποτρεπτική για την δραστηριοποίηση στην χώρα. Ο εντοπισμός αξιόπιστων μαροκινών συνεργατών και η καλλιέργεια μακροχρόνιων συνεργασιών μπορούν να διευκολύνουν σημαντικά τις ελληνικές επιχειρήσεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Z. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Z.1 Παράγοντες που επηρεάζουν ζήτηση –προσφορά.

Το Μαρόκο, τα τελευταία χρόνια, χαρακτηρίζεται από υλοποίηση εκτεταμένων προγραμμάτων κατασκευής κοινωνικών κατοικιών (τα οποία στηρίχθηκαν σε ρυθμίσεις φοροαπαλλαγών) και από πραγματοποίηση έργων υποδομής μεγάλης κλίμακας (λιμένες, αεροδρόμια, αυτοκινητόδρομοι). Αυτή η δυναμική δημοσίων επενδύσεων αποτελεί τη βάση μιας αξιοσημείωτης οικονομικής άνθησης του κατασκευαστικού τομέα, η οποία ενθάρρυνε την παραγωγή και εισαγωγή διαφοροποιημένων δομικών υλικών, σύμφωνα με τις κατά περίπτωση ανάγκες σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε, συνάγεται ότι η περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα των κατασκευών (στέγαση, βιομηχανικές εγκαταστάσεις, εμπορικά ακίνητα, τουριστικές εγκαταστάσεις) και δημοσίων έργων (υποδομές μεταφορών, ενεργειακές εγκαταστάσεις, κοινωνικές υποδομές), στο Μαρόκο αναμένεται να υποστηρίξει, περαιτέρω, την αύξηση της ζήτησης δομικών υλικών, τόσο από ιδιωτικούς, όσο και από δημόσιους φορείς.

Με την μαροκινή βιομηχανία δομικών υλικών να είναι από τις οικονομικές δραστηριότητες, οι οποίες επλήγησαν περισσότερο από τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 και, στην συνέχεια, από τον πόλεμο στην Ουκρανία, η ανωτέρω αναφερόμενη αύξηση της ζήτησης αναμένεται να συμβάλει σημαντικά στην ανάκαμψη τόσο του κατασκευαστικού κλάδου, όσο και του κλάδου δομικών υλικών της χώρας.

Όσον αφορά την προσφορά, αστάθμητοι παραμένουν οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής (ενέργεια και πρώτες ύλες) και σχετίζονται με εισαγόμενες πληθωριστικές πιέσεις.

Ταυτόχρονα, από τις πλέον πρόσφατες προτεραιότητες του Μαρόκου, υπό το φως και των τελευταίων περιβαλλοντικών ευρωπαϊκών ρυθμίσεων (νέος μηχανισμός συννομιακής προσαρμογής άνθρακα της ΕΕ - CBAM) αποτελεί η σταδιακή απο-ανθρακοποίηση της βιομηχανίας του (ειδικώς όσον αφορά τον εξαιρετικά ενεργοβόρο τομέα των δομικών υλικών) και η συμμόρφωση των εγχώριων επιχειρήσεων με τους ευρωπαϊκούς περιβαλλοντικούς κανονισμούς, προς διατήρηση της προσβασιμότητας των μαροκινών βιομηχανικών προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά.

Η ανάπτυξη του μαροκινού κατασκευαστικού τομέα δύναται να ευνοήσει ανάλογα και τις εισαγωγές δομικών υλικών προς το Μαρόκο. Όσον αφορά την πρόσβαση αλλοδαπών δομικών υλικών στην μαροκινή αγορά, παρατηρήθηκε ότι, μακροπρόθεσμα, οι συνθήκες ανταγωνισμού εξαρτώνται σε ορισμένο βαθμό από το εύρος και την φύση των μελλοντικών, ενδεχομένως υιοθετούμενων, μέτρων προστασίας της εγχώριας παραγωγής.

2.2 Προοπτικές ελληνικών προϊόντων

Ο τομέας των δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού κατατάσσεται ως ο δεύτερος σημαντικότερος τομέας ελληνικών εξαγωγών προς το Μαρόκο, μετά τα ορυκτά καύσιμα, με διαρκή αύξηση των εξαγωγών, εκτός από την περίοδο της πανδημίας του Covid-19.

Δεδομένης της σταθερής δυναμικής, που γνωρίζει ο κλάδος των κατασκευών και δημοσίων έργων στο Μαρόκο, σε συνδυασμό με τις εκτεταμένες εισαγωγές που πραγματοποιεί η χώρα (περίπου 2,11 δισ. € το 2021), και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των ελληνικών δομικών υλικών (σχέση τιμής-ποιότητας), εντοπίζεται ευρύ περιθώριο περαιτέρω ανάπτυξης των ελληνικών εξαγωγών δομικών υλικών και κτιριακού εξοπλισμού (όπως άσφαλτος, πέτρες, μάρμαρα, χρώματα, μονωτικά, πάνελ, επιχρίσματα, σωλήνες, γεωμεμβράνες, μεταλλικά τεχνουργήματα, εργαλεία, ηλεκτρολογικός και υδραυλικός εξοπλισμός, εγκαταστάσεις κλιματισμού, είδη υγιεινής, συσκευές, συστήματα ασφαλείας, συστήματα αυτοματισμού, συστήματα σκίασης κ.α.).

Το ειδικό δασμολογικό καθεστώς μεταξύ Μαρόκου και ΕΕ, όσον αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα, δημιουργεί ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες για εξαγωγές σχετικών ευρωπαϊκών προϊόντων προς το Μαρόκο. Συγκρατείται η σταθερή επιθυμία των μαροκινών επιχειρηματικών δρώντων για συνεργασία με ευρωπαϊκές εταιρίες και προϊόντα ευρωπαϊκών προδιαγραφών, προς διατήρηση διαύλων συνεργασίας με την ευρωπαϊκή αγορά.

Η επιδίωξη συνεργασιών ελληνικών εξαγωγικών επιχειρήσεων του κλάδου των δομικών υλικών με ελληνικές κατασκευαστικές εταιρίες, οι οποίες ήδη δραστηριοποιούνται σε δημόσια έργα στο Μαρόκο, μπορεί να αποδειχθεί αμοιβαία επωφελής.

Οι προοπτικές για τις ελληνικές εξαγωγές δομικών υλικών εξαρτώνται σε ορισμένο βαθμό από το εύρος και την φύση των μελλοντικών μέτρων προστασίας της εγχώριας παραγωγής, που ενδεχομένως υιοθετηθούν.

Ανεξάρτητα από την εφαρμογή (επί του παρόντος ή ενδεχομένως μελλοντικά) μέτρων προστασίας της εγχώριας παραγωγής, ευκαιρίες για τα ελληνικά δομικά υλικά, δεδομένης της ελληνικής τεχνογνωσίας και της ποιότητας κατασκευής τους, εντοπίζονται, ειδικώς, όσον αφορά (εξειδικευμένα) δομικά υλικά, για τα οποία δεν υπάρχει (αξιόλογη) εγχώρια παραγωγή (π.χ. άσφαλτος κ.α.), καθώς και υλικά υψηλής προστιθέμενης τεχνολογικής και περιβαλλοντικής αξίας (δεδομένου ότι τα βιώσιμα δομικά υλικά δεν είναι, προς το παρόν, ευρέως διαδεδομένα στην χώρα, η οποία, ωστόσο, έχει θέσει φιλόδοξους περιβαλλοντικούς στόχους).

Σημειώνεται, εξάλλου, ότι το Μαρόκο, πέρα από τις ευκαιρίες που προσφέρει η εσωτερική του αγορά (πληθυσμός 36 εκ.), προσφέρει και εξαιρετικές δυνατότητες πρόσβασης στις αγορές όλης της Αφρικής και ιδίως της Δυτικής Αφρικής. Η συνεργασία ελληνικών κατασκευαστών δομικών υλικών με μαροκινά δίκτυα διανομής, μπορεί να αποφέρει αξιόλογα οφέλη και να προωθήσει την εξωστρέφεια των ελληνικών προϊόντων σε πιο μακρινές (και άρα πιο δύσκολα προσβάσιμες) αφρικανικές αγορές.

Εν κατακλείδι, συγκρατείται ότι τα επιχειρηματικά ήθη του Μαρόκου, σε συνδυασμό με την παρουσία στην μαροκινή αγορά καλά εγκατεστημένων δικτύων διανομής δομικών υλικών άλλων ευρωπαϊκών και μη χωρών (κυρίως Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Κίνα και Τουρκία), συνηγορούν υπέρ

της ιδιαίτερης χρησιμότητας (i) συστηματικής επιδίωξης διείσδυσης των ελληνικών προϊόντων, μέσω διάθεσης του απαραίτητο χρονικού περιθωρίου και των απαιτούμενοι πόρων, και (ii) σταθερής συμμετοχής σε συναφείς κλαδικές εκθέσεις (για παράδειγμα Salon International du Bâtiment, BTP Expo & Forum du BTP), προς ανάπτυξη και διατήρηση μακροχρόνιων συνεργασιών με αξιόπιστους μαροκινούς συνεργάτες. Ο παράγοντας εξοικονόμησης κόστους, καθώς και η ικανότητα προσαρμογής στα συναλλακτικά ήθη της χώρας και ανάπτυξης ειλικρινών διαπροσωπικών σχέσεων, πρέπει να θεωρούνται ως καθοριστικές παράμετροι για την τελική επιλογή συνεργάτη από την πλευρά των μαροκινών επιχειρηματιών.